

ಕುಸುಮಾಂಜಲಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ

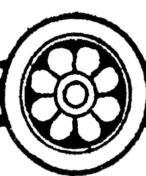
ಕುಸುಮ ೧೩೦

ರಘುವಂಶಕೇತು

ದಿಲೀಪಮಹಾರಾಜ

ಯಂ. ರಾಮರಾವ್.

ಸುಬೋಧ ಪ್ರಕಟನಾಲಯ
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ

ನಾ. ಚ. ೧-೮-೦ ೧೯೩೨ ಬೆಲೆ ೦-೨-೦

ಸುಬೋಧ ಪ್ರಕಟನಾಲಯ

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ.

ಸುಬೋಧ ಕುಸುಮಾಂಜಲಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ

(ಸಚಿತ್ರ ಮಾಸಪುಸ್ತಕಾವಳಿ)

ಭಾರತದೇಶದ ಪೂರ್ವಿಕಾಧುನಿಕ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಹಾಪುರುಷರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಗೆ ಈ ದಿನವೇ ಚಂದಾದಾರರಾಗಿರಿ. ವಾ. ಚಂದಾ. ರೂ. ೧—೮—೦. ಬಿಡಿ ಪ್ರತಿ ೦—೨—೦.

(ವಿ ಪಿ. ಮೂಲಕ ರೂ. ೧—೧೨—೦).

ಸುಬೋಧ

(ತಿಳಿಗನ್ನಡ ಸಚಿತ್ರಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ)

ಧಾರ್ಮಿಕ, ನೈತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ವಿದ್ಯಾವಿಷಯಕವಾದ ವಿವಿಧಲೇಖನಗಳು ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಲೇಖಕರಿಂದ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಪ್ರಕಟವಾಗುವುವು. ಕ್ರೌನ್ ಕ್ವಾರ್ಟರ್ ೪೦ ಪುಟಗಳ ಸ್ವದೇಶೀ ಬೆಂಡು ಕಾಗದ.

ವಾ. ಚಂ. **ಮೂರು ರೂಪಾಯಿ** ಮಾದರಿಪ್ರತಿ ೦—೪—೦

(ವಿ ಪಿ. ಮೂಲಕ ರೂ ೩—೪—೦).

ಕರ್ಣಾಟಕ ಹರಿದಾಸ ಕೀರ್ತನ ತರಂಗಿಣಿ

(ಮಾಸಪುಸ್ತಕ)

ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು, ಕನಕದಾಸರು, ಜಗನ್ನಾಥದಾಸರು ಮುಂತಾದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ದಾಸವರ್ಯರ ಕೀರ್ತನೆಗಳು 'ಹರಿದಾಸ ಸೇವಾ ಸಮಿತಿ'ಯುವರಿಂದ ಪರಿಶೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಶುದ್ಧರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿವೆ.

ವಾ. ಚಂ. ಉತ್ತಮ ಪ್ರತಿ ೨—೪—೦. ವಿ. ಪಿ. ಮೂಲಕ ೨—೮—೦.

ಬಿಡಿ ಸಂಚಿಕೆ ೦—೩—೦.

ಸುಬೋಧ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ.

||ಶ್ರೀ ರಾಮಸಹಾಯಂ||

ಸು ಬೋ ಧ ಕು ಸು ಮಾಂ ಜ ಲಿ ಗ್ರಂ ಥ ಮಾ ಲಾ

(ಸಚಿತ್ರ ಮಾಸ ಪುಸ್ತಕಾವಳಿ)

ಮುನ್ನುಡಿ:—

ಪರಮಪಾವನತರವಾದ ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿ ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡಿ ಭೂತಳವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದಂತೆ ಸುಖಧಾಮವನ್ನಾಗಿಸಿದ ರಾಜಾಧಿರಾಜರು ಅನೇಕ ಮಂದಿಯುಂಟು. ಅವರ ಚರಿತ್ರೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆದಿಕವಿ ಶ್ರೀ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹರ್ಷಿ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ಅಮರಗ್ರಂಥರಾಜದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣವೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನ ಚರಿತ್ರ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೇ ಮುಡುಪಾಗಿರುವಂತೆ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಗ್ರಂಥವಾದುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ಪೂರ್ವಿಕರಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ಇತರ ಮಹಾರಾಜರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ವರ್ಣನೆಗೆ ಎಡೆಯಿಲ್ಲವಾಗಿ ಕೇವಲ ಆಯಾ ಮಹಾರಾಜರುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ವಂಶಾನುಕ್ರಮದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಶ್ರೀ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹರ್ಷಿಯಂತೆಯೇ ಸೂರ್ಯವಂಶದವರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವರ್ಣನೆಗೆ ಮನಸ್ಸುಕೊಟ್ಟು ಲೋಕೋಪಕಾರಮಾಡಿದ ಮಹಾಕವಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬನುಂಟು. ಆತನೇ ಭಾರತೀಯ ಕವಿಕುಲದಲ್ಲಿ ಅಜರಾಮರ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಳಿದಾಸನು. ಕಾಳಿದಾಸನು, ಕವಿಸಾರ್ವಭೌಮನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ,— ಇಂದು ಆತನ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯಾದ ಈ ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ- ಆದ್ಯಂತ ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲೇ ಸನ್ಮಾನಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು, ಭಾರತದೇಶದ ಎರಡು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಗ್ರಂಥಗಳಾದ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳಿಂದ ಎರಡು ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿ ಒಂದು ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಒಂದು ನಾಟಕವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಇರುವುವಾದರೂ, ಆತನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಅಮರಪದವಿಯನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದರೆ ಈ ಎರಡೇ! ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣದ ಚರಿತ್ರಾಧಾರದಿಂದ ರಚನೆಯಾದುದು ರಘುವಂಶ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೆಂದೂ, ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ರಚನೆಯಾದುದು ಅಭಿಜ್ಞಾನ ಶಾಕುಂತಲವೆಂಬ ನಾಟಕರತ್ನವೆಂದೂ ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಂತೆ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿದೆ. ಕವಿಯು ರಾಮಾಯಣ ಭಾರತ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ದೊರೆತ ಅಲ್ಪ

ವಾದ ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ತನ್ನದೊಂದು ಅಲೌಕಿಕ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿ ಈ ಎರಡು ಗ್ರಂಥರತ್ನಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಙ್ಮಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಾದಿಸಿ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಚಂದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹರಹಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಳಿದಾಸ ಕವಿಸಾರ್ವಭೌಮನ ವಾಕ್ಯರತ್ನ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಆ ಗ್ರಂಥರಾಜಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಕುಂತಲವಂತೂ ದೇಶವಿದೇಶಗಳ ಹಲವು ಮಂದಿ ಸಾಹಿತ್ಯಾರಾಧಕರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ಬಹುಶಃ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸಕಲ ನಾಗರಿಕ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿ, ಆತನ,- ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಙ್ಮಯದ ಮತ್ತು ಭಾರತದೇಶದ ಕೀರ್ತಿಚಂದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ. ರಘುವಂಶವೂ ಸಹ ಕಾವ್ಯರತ್ನವೆನ್ನಿಸಿ ಆ ಮಹಾಕವಿಯ ಪದಪ್ರಯೋಗ ಚಾತುರ್ಯ, ಉಪಮಾನ ಸೌಂದರ್ಯ, ವರ್ಣನಾ ವೈಖರಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಗೆ ಅದ್ವಿತೀಯವೆನ್ನಿಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲೊಂದು ಗೌರವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆತನ ನಾಮಧೇಯವನ್ನು ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯನ್ನಾಗಿಸಿದೆ.

ಈ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯವಂಶದೀಪಕರಾದ ದಿಲೀಪ ರಘುಮಹಾರಾಜ ಅಜಮಹಾರಾಜ ಇವರ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ, ತರುವಾಯ ಅಜಮಹಾರಾಜನ ಮಗನಾದ ದಶರಥನ ಚರಿತ್ರೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಕೋಚವಾಗಿಯೂ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿ, ಆತನ ಮಗನೂ ಲೋಕವಿಶ್ರುತ ಕೀರ್ತಿಸಂಪನ್ನನೂ ಆದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನ ಚರಿತ್ರವು ತಕ್ಕಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೇ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ತರುವಾಯ ಕವಿಯು ಶ್ರೀರಾಮಪುತ್ರನಾದ ಕುಶಮಹಾರಾಜನ ವಂಶವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಎಂತೂ ಒಟ್ಟು ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಸರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಪ್ರಕೃತ ನಿರೂಪಿತವಾಗುವ ದಿಲೀಪ ಮಹಾರಾಜನ ಚರಿತ್ರೆಯು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ ರಚಿತವಾಗಲುಳ್ಳುದು. ನಿರ್ಮತ್ಸರರಾದ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳು, ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಹಜ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಮುಂದರಿಸಿ, ಈ ಕುಸುಮವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ನಮ್ಮ ಈ ಉದ್ಯಮವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇತಿಸುಜನ ವಿಧೇಯ

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ
ತಾ. ೧೩—೧೧—೩೨

[signature]

॥ಶ್ರೀ ರಾಮಸಹಾಯಂ॥

ಸೂರ್ಯವಂಶ ದೀಪಕ

ದಿಲೀಪ ಮಹಾರಾಜ

ಅಧ್ಯಾಯ ೧ "ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪಾಲನೆ"

ನಮ್ಮ ಮಾತೃಭೂಮಿ ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಏರ್ಪಟ್ಟಂದಿನಿಂದ ಸೂರ್ಯ- ಚಂದ್ರವಂಶಗಳೆಂಬ ಎರಡು ರಾಜವಂಶಗಳು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿಕೊಂಡು ಬಂದಂತೆ ದೇಶಚರಿತ್ರೆಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಭಾರತ ದೇಶದ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂದರೆ ಇಂದು ನಿನ್ನೆಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿದುದಲ್ಲ. - ನೂರಿ ನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲ, ಒಂದೆರಡು ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಅದು ಆರಂಭಿಸಿತೆಂದೂ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಪರಿಮಿತ ದೃಷ್ಟಿಯ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಚರಿತ್ರಕಾರರು ರಾಮಾಯಣದ ಕಾಲವೂ- ಶ್ರೀ ರಾಮನ ಜನನ ಜೀವನ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ನಡೆದ ಕಾಲವೂ ಇಂದಿಗೆ ಸುಮಾರು ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿರಬಹುದೆಂದು (3000 B. C.) ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಭಾರತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ಒಪ್ಪತಕ್ಕುದಾಗಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ರಾಮಾವತಾರವು ಇಪ್ಪತ್ನಾಲ್ಕನೆಯ ಚತುರ್ಯುಗದ-* ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಆದುದೆಂದು ನಮ್ಮ ಪುರಾಣಾದಿಗಳು ವಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಯೋಚಿಸುವುದಾದರೆ ರಾಮಾವತಾರವು ಇಂದಿಗೆ ಒಂದು ಕೋಟಿ ಎಂಭತ್ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆದುದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಾದಿಯಾದ ಈ ಪೃಥ್ವಿಯ ಜೀವಿತವಾದರೂ ಇಂದು ನಿನ್ನೆ ಆರಂಭವಾದುದಲ್ಲ- ಅನೇಕಾನೇಕ ಕಾಲಗಳಿಂದ

---

* ಈ ಕಾಲನಿರ್ಣಯವು ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೧೧೬ ನೆಯ ಕುಸುಮವಾದ "ಶ್ರೀ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹರ್ಷಿ" ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ನಡೆದುಬಂದುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಭೂಗರ್ಭಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಮುಂತಾದುವು ಆಧುನಿಕ ಅನ್ವೇಷಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸತ್ಯವೆನ್ನಿಸುತ್ತಿವೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಪುರಾಣಾದಿಗಳು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪುರಾಣಗಳೆಂದರೆ, ಬರೀ ಹಳೆಯ ಕಥೆಗಳ-ಕಂತೆಗಳಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಚಾರಿತ್ರಿಕಾಂಶಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಾದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರಾಚೀನ ನಾಗರಿಕತೆ, ಸೌಭಾಗ್ಯಸಂಪನ್ನತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕೋನ್ನತಿ, ಧಾರ್ಮಿಕವಿಚಾರದ ಪರಾಕಾಷ್ಠತೆ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕಾನೇಕ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸಮಂಜಸ ಉತ್ತರವು ದೊರೆಯುವುದು. ಕಾಲಕರ್ಮವಿಶೇಷದಿಂದ ಇಂದು ಭಾರತ ನಿವಾಸಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯೆಲ್ಲ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಭಾರತೀಯವೆನ್ನಿಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಚಾರವೂ ವಿಪರೀತಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ತೋರಸಾಗಿದೆ. ಅವರೂ ಹೈತುಕ ಮಾರ್ಗಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿ ಆಪ್ತವಾಕ್ಯದಲ್ಲೂ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡು, ಪರಕೀಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದೆಂದು ಭಾವಿಸುವಂತಹ ಭಾವದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಜ್ಞಾನವಸ್ತ್ರವು ತೊಲಗಿ, ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಂಡು, ಅವರು ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆದರೆಂದರೆ, ಮೇಲಿನ ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಾರಗಳೂ ಅವುಗಳ ಸಹಜಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಗೋಚರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಆಪ್ತವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವುಂಟಾಗತೊಡಗುವುದು.

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸೂರ್ಯವಂಶವು ರಾಮಾಯಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾದಂತೆ ಬಹು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ. ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ನಾಭೀಕಮಲದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನೂ, ಆತನಿಂದ ಮರೀಚಿಯೂ, ಮರೀಚಿಯಿಂದ ಕಾಶ್ಯಪನೂ, ಆತನಿಂದ ಸೂರ್ಯನೂ, ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಮನುವೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಈ ಮನುವೇ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕರ್ತನೆನ್ನಿಸಿ ಇಂದಿಗೂ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಈತನ ಮಗನೇ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವು. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಈತನೇ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಲು ತೊಡಗಿದವನು. ಈತನಿಂದಲೇ ಸೂರ್ಯವಂಶಕ್ಕೆ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶವೆಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಈತನ ತರುವಾಯ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕುಕ್ಷಿ, ವಿಕುಕ್ಷಿ, ಬಾಣ, ಅನರಣ್ಯ, ಪೃಥು, ತ್ರಿಶಂಕು, ದುಂಧುಮಾರ, ಯುವನಾಶ್ವ,

ಮಾಂಧಾತೃ, ಸುಸಂಧಿ, ಧ್ರುವಸಂಧಿ, ಪ್ರಸೇನಜಿತ್ತು, ಭರತ, ಅಸಿಕ, ಸಗರ, ಅಸಮಂಜ ಎಂಬ ರಾಜವರೇಣ್ಯರು ಈ ಧರಾವಲಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರು. ಅಸಮಂಜನ ಮಗನೇ ಅಂಶುಮಂತನೆಂಬಾತನು. ಸೂರ್ಯವಂಶೋದ್ಭವರಾದ ಈ ರಾಜವರೇಣ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಪರಿಶುದ್ಧ ಚರಿತ್ರರು; ಫಲೋದಯ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾನಸಿಕ ಮಾಡದಂತಹ ಧೀರರು. ಚತುರ್ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲೂ ಸಮುದ್ರವೇ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟಾಗಿರುವಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪಾಲಿಸಿದ ನರವೀರರು. ಸಶರೀರವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗದವರೆಗೆ ರಥವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುವಂತಹ ಸುಧೀರಚರಿತ್ರರು. ಧರ್ಮಮಾರ್ಗ ತಪ್ಪದೆ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಸಕಲರಿಗೂ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳೆಂಬ ಸಕಲ ಸಿದ್ಧಿಗಳೂ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿದ್ದುವು ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದಂತಹ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರಣೆಯು ನಡೆದು, ತಪ್ಪುಮಾಡಿದವನು ತಪ್ಪದೆ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ-ನಿರಪರಾಧಿಯು ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆ ರಾಜವರೇಣ್ಯರು ಕೇವಲ ಧರ್ಮಾತ್ಮರಾದುದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಗಳಿಸಿದ ಧನರಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವನ್ನೂ ಸ್ವಕೀಯ ಇಂದ್ರಿಯಲೋಲುಪ್ತಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸದೆ, ಪ್ರಜಾಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲು ಮುಕ್ತಹಸ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಾದುದರಿಂದ, ಮಿತಭಾಷಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನೆಗಾಗಿ ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿಯೂ, ದುರುಳರೂ ಪ್ರಜಾಪೀಡಕರೂ ಆದ ಅನ್ಯರಾಜರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿಯೂ ಕೀರ್ತಿಸಂಪನ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾದ ಆ ರಾಜವರೇಣ್ಯರು ಸಂತತಿಗೋಸ್ಕರವಾಗಿಯೇ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿ - ಮಿತಕಾಮಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಜೀವಿತವಾದರೋ ಅತ್ಯಂತ ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿದ್ದಿತು ಬಾಲ್ಯವು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಯೌವನವು ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಪಾಲನೆಗಾಗಿಯೂ, ಮುಪ್ಪು ಮುನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಮೀಸಲೆಂಬಂತೆ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟು ಆ ಮಹಾಮಹಿಮರು ಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ದೇಹತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಸಾರ್ಥಕವಾದ ಪರಗತಿಯ:

ನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರು. ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಕ್ಷೇಮವನ್ನೇ ಪರಮ ಧರ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿದು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ರಾಜಶೇಖರರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಅನ್ಯಾಯ ಅಪಮೃತ್ಯುಗಳು ತೊಲಗಿ, ಧರ್ಮವು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಲೋಕವು ಸುಖಸೌಭಾಗ್ಯಗಳ ನೆಲೆವೀಡಾಗಿ ವಿರಾಜಿಸಿತು. ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ವೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಪಶುಗಳೂ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರು. ಕಳ್ಳಕಾಕರು, ಶತ್ರುರಾಜರು, ಮುಂತಾದ ಈತಿಬಾಧೆಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಶಾಂತಿಸಮಾಧಾನಗಳೇ ಸಾರ್ವಾಧಿಪತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದುವು ಆಹಾ-ಸರ್ವತ್ರ ಶಾಂತಿಯು ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಕಾಲವು ಎಷ್ಟು ಸುಖಮಯವಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು! ಅದನ್ನು ಈಗ ಊಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವೆ ?

ಅಂಶುಮಂತನ ತರುವಾಯ ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿ, ಧರ್ಮದಿಂದ ಆಳಿದ ಪ್ರಭುವೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ದಿಲೀಪ ಮಹಾರಾಜನೇ ! ಅಂಶುಮಂತನ ಸುಪುತ್ರನಾದ ಆ ದಿಲೀಪರಾಜನು, ತನ್ನ ಹಿರಿಯರ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ, ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಪ್ರಾಜ್ಞನೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಉಚಿತವೆನ್ನಿಸುವ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಆಜಾನುಬಾಹುವಾದ, ಆ ರಾಜವರೇಣ್ಯನ ಸುದೀರ್ಘ ಭವ್ಯದೇಹವು ಮಹಾ ಶಕ್ತಿಸಾಹಸ ಯುಕ್ತವಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೆಗೆ ತಕ್ಕುದೆನ್ನಿಸಿತು. ಆ ಮಹಾನುಭಾವನ ಪ್ರಜ್ಞಾಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ; ಆತನ ಭವ್ಯದೇಹದ ತೇಜಸ್ವಿತೆಗೆ ಅನುರೂಪವಾದುದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ತಕ್ಕ ವಿದ್ಯೆಯೂ, ಆತನಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿತ್ತು ವಿದ್ಯಾವಿನಯ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಆ ಮಹಾಭಾಗನು ಆ ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳ ಫಲವೋ ಎಂಬಂತೆ ಸರ್ವದಾ ಪ್ರಜಾಕ್ಷೇಮಕರಗಳೂ, ಲೋಕದ ಸುಖ ಸಂತೋಷವರ್ಧಕಗಳೂ, ಪುರುಷಾರ್ಥಸಾಧಕಗಳೂ ಆದ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಕಲ ಲೋಕಪ್ರಿಯಕರಗಳಾದ, ಸುಜನಸಮ್ಮತವೆನ್ನಿಸತಕ್ಕುವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೇ ಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಆತನು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಎಂದಿಗಾ

ದರೂ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗಬಹುದೇನು? ಆ ಕಾರ್ಯಗಳು ಎಂದಿಗಾದರೂ ನಿಷ್ಫಲವಾಗಬಹುದೇನು?

ರಾಜತೇಜವಿರಾಜಮಾನನಾದ ಆ ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೆಗೆ ಆವಶ್ಯಕವೆನ್ನಿಸುವ ಸೌಮ್ಯಸ್ವಭಾವವೂ-ಭೀಮ (ಭಯಂಕರ) ಸ್ವಭಾವವೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದುವು. ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅಮೌಲ್ಯಬೆಲೆಯ ಚಿಂತಾಮಣಿಗಳೂ, ಅಂತೆಯೇ ಕ್ರೂರಜಲಚರ ಸಮೂಹವೂ ತುಂಬಿ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಗಂಭೀರವಾಗಿರುವಂತೆ, ಆತನೂ ಸೌಮ್ಯ-ಭೀಮ ಸ್ವಭಾವಗಳೆರಡನ್ನೂ ಉಚಿತಾನುಚಿತವರಿತು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಜಾರಂಜಕನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಆಶ್ರಿತರು ಆತನ ಮಂತ್ರವಿಂಥದು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಅಶಕ್ತರಾಗಿ ಸರ್ವದಾ ಭಯಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಓಲಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು. ತನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಿಕನಾದ ಮನುಸಾರ್ವಭೌಮನು ವಿಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಂದು ತೃಣಮಾತ್ರವೂ ಲೋಪವುಂಟಾಗದಂತೆ ಆ ಪೃಥ್ವೀಪಾಲನು ರಾಜನೀತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಸಹ, ಚಕ್ರದ ಜಾಡನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಸಾಗುವ ರಥದಂತೆ ಆತನ ಮಾರ್ಗವಾವುದೋ ಅದನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯುವರು.

ಸೂರ್ಯನು ಹೇಗೆ ತಾನು ರಸರೂಪವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುದಕ್ಕೆ ಸಾವಿರಪಾಲು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವರ್ಷರೂಪವಾದ ಜೀವನಾಧಾರವನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಾದಿಸುವನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ದಿಲೀಪ ಮಹಾರಾಜನೂ ಸಹ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಬಗೆಯಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಅವರಿಂದ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು. ಆ ಮಹನೀಯನು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯೋದ್ದೇಶವಿಂಥದೆಂಬುದನ್ನು ಫಲೋದಯವಾದಮೇಲೆಯೇ ಕಾಣಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಆತನು ವಚನ ಶೂರನಾಗಿ ಎಂದೂ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊರಹಿ ಮೆರೆಯದೆ ಗೂಢವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಸತ್ಸ್ವಭಾವದವನು. ತಾನು ಸ್ವತಃ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗನಿರತನೂ, ಪ್ರಜಾರಂಜಕನೂ ಆದುದರಿಂದ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಅಂಜಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದ ಆ ಪ್ರಭುವು

ನಿಶ್ಚಲ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೂ, ಅತ್ಯಾಸೆಯಿಂದಲಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ರಾಜ್ಯಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಧನಸಂಗ್ರಹಣಮಾಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದನು. ಆತನು ಕೇವಲ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಭೋಗಾಸಕ್ತನಂತೆ ಕಾಣಬರುತ್ತಿದ್ದನಲ್ಲದೆ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ದಾಸನಾಗಿರದಂತೆ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿದ್ದನು. ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ವಿನಯವಿಭೂಷಿತನೂ ಮಿತಭಾಷಿಯೂ, ಶಕ್ತಿವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ ಕ್ಷಮಾಶೀಲನೂ, - ಮಹಾತ್ಯಾಗಿಯೂ ವಿರಕ್ತಶಿಖಾಮಣಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಆ ನೃಪವರೇಣ್ಯನಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೋದರರಂತೆ ಏಕತ್ರ ಕಲೆತು ಮೈತ್ರಿಯಿಂದ ಇದ್ದುವು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಶಳೆತಕ್ಕೆ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಮನಸ್ಸುಕೊಡದೆ, ಸಕಲ ವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದನಾಗಿ ಆ ರಾಜಚಂದ್ರಮನು, ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ದೇಹವಿಕಾರಗಳಿಲ್ಲದೆಯೇ, (ಜ್ಞಾನ)ವೃದ್ಧತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿರಾಜಿಸಿದನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಕಲಾಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಅಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಲೂ, ಸಕಲ ವಿಧಗಳಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಆಪದವೂ ಉಂಟಾಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡುತ್ತಲೂ ದಿಲೀಪಮಹಾರಾಜನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತಂದೆಯಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಿದುದರಿಂದ ಆತನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೇವಲ ಜನ್ಮ ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ತಾವು ತಂದೆಗಳೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಮಹಾ ಪುಣ್ಯಶೀಲನೂ ವಿದ್ವಾಂಸನೂ ಆದ ಆ ರಾಜನು ಶಿಕ್ಷಾರ್ಹರಾದವರನ್ನು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಶನಾಗಿ ಬಿಡದೆ, ನಿರಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸದೆ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದನು. ಧೀಮಂತನಾದ ಆ ಮಹೀಪತಿಯು ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಲು, ಅವರು ವರ್ಷರೂಪದಿಂದ ಸಸ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವರು, ಹೀಗೆ ಭೂಪತಿಯೂ ಸ್ವರ್ಗಾಧಿಪತಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ಐಕಮತ್ಯದಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದರು. ದಿಲೀಪಮಹಾರಾಜನು ಹೀಗೆ ಸಮುದ್ರಗಳೇ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟಾಗಿರುವಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭೂಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗತತ್ಪರನಾಗಿ ಆಳಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

## ಅಧ್ಯಾಯ ೨		'ಆಶ್ರಮವಾಸ'

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದುಃಖಮಿಶ್ರಿತವಲ್ಲದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುಖವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುವ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯಾವನು! ಒಬ್ಬನು ಧನಹೀನನಾಗಿ ವ್ಯಥೆಪಟ್ಟರೆ, ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಮನೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವನು. ಧನ ಮನೆಗಳನ್ನುಂಟಾಗಿರುವವನು ಪತ್ನಿಯಿಲ್ಲೆಂದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಇಷ್ಟೂ ಇರುವವನು ದೇಹಾರೋಗ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವನು. ಅದೂ ಇದ್ದವನು-ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲವೆಂಬ ಅಗಾಧ ಚಿಂತಾವಶನಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವನು. ಧನಮನೆ ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳು ದೇಹಾರೋಗ್ಯ ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಂಟಾಗಿರುವವನು, ವಿದ್ಯಾವಿನಯಾದಿ ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದೋ ಮಕ್ಕಳು ದುರ್ಮಾರ್ಗರಾದರೆಂದೋ, ಹೆಂಡತಿಯು ದುರಾಚಾರಿಣಿಯೆಂದೋ, ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಪರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಹಣವು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದೋ, ಭೂಮಿಕಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲವೆಂದೋ, ಅಥವ ಮತ್ತೇನೋ ಒಂದು ಬಗೆಯಿಂದ ಎಂತೂ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವುದು ತಪ್ಪದು. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಷ್ಟು ತುಂಬಿದ್ದರೂ, ತಕ್ಕ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಯೋಚನೆಯಾಗಲೀ, ಕೊನೆಗೆ, ಇಷ್ಟಕ್ಕಿಂತಲೂ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯಾಗಲೀ ಬಾಧಿಸದೆ ಇರದು. ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಚಿಂತೆಗೆ ವಶನಾಗಿರುವುದೇ ಅವನ ಪ್ರಕೃತಿಧರ್ಮವೆಂಬಂತೆ ತೋರುವುದು. ಅಭ್ಯಾಸವಶವಾಗಿಯಾಗಲೀ ಅನುಭವದಿಂದಲಾಗಲೀ ಐಹಿಕ ವಿಷಯಾದಿಗಳು ತುಚ್ಛವಾದುವೆಂದು ನಿರಾಶನಾದವನು, ಸ್ವರ್ಗ ಅಥವ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನೆಯ ಅಗಾಧ ಚಿಂತೆಗೆ ವಶನಾಗಿ ಎಂತೂ ಮನಶ್ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಅತೃಪ್ತಸ್ಥಿತಿಯು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯೋಗ್ಯವಾದುದಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡುಬರಬಹುದಾದರೂ, ಮತ್ತೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದು ಇರಬೇಕಾದುದು ಆವಶ್ಯಕವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಈ ಬಗೆಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೊಂದು ಇದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದ-ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯವರ್ಗದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೇ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಲಾರದು. ಇಂದಿರುವುದಕ್ಕಿಂ

ತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಾನವು, ಅಥವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಲಭ್ಯವಾಗ ಬೇಕೆಂದು ಆಸೆಯೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಹುಟ್ಟಲಾರದು. ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಿರಾಸೆಯಿಂದ ಇದ್ದರಾದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಉನ್ನತಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಯತ್ನವೂ, ತನ್ಮೂಲಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ ನಡೆಯದೆ ಎಲ್ಲವೂ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಸ್ತಬ್ದವಾಗಿದ್ದುಬಿಡುವುದು. ಹೀಗೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಪ್ರಕೃತಿಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾದುದರಿಂದ ಅದು ಒಡನೆಯೇ ಕ್ಷೀಣವಾಗತೊಡಗಿ, ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ನಾಶವಾಗುವುದು ತಪ್ಪದು. ಆದುದರಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು, ಧನ, ಭೂಮಿ, ಮನೆ, ವಸ್ತ್ರಒಡವೆಗಳು, ಅಧಿಕಾರ, ವಿದ್ಯೆ, ಪುತ್ರಸಂಪದ, ದೇಹಾರೋಗ್ಯ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಗಾಗಿ ಇಚ್ಛೆಗೊಂಡು, ಅವುಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಗಳಿಸತಕ್ಕುದು ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಗಳಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಪರಪೀಡೆಯೂ, ಪಾಪಸಾಧನೆಯೂ ಆಗಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮನಾಶವಾಗದಂತೆ ಗಮನಿಸ ತಕ್ಕುದು ಮಾತ್ರ ಅತಿಶಯ ಆವಶ್ಯಕವಿದೆ.

ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದೀಪಕನಾದ ನಮ್ಮ ದಿಲೀಪ ಮಹಾರಾಜನು, ಪಿತೃ ಪಿತಾಮಹರಿಂದ ಪರಿಪಾಲಿತವಾದ ಅಖಂಡ ಭೂಮಂಡಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಏಕಾಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ರಾಜಧಾನಿಯೂ, ದೇಶವೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಕಳೆಗೊಂಡು, ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಗೂ ತೌರುಮನೆಯೆನ್ನಿಸಿ ಕೊಂಡು ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆನೆ ಕುದುರೆ ರಥ ಕಾಲಾಳುಗಳೆಂಬ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಚತುರ್ಬಲ ಸೈನ್ಯವು ಈ ಅಗಾಧ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸದಾ ರಕ್ಷಿಸಲು ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ರಾಜನು, ಮಗಧವಂಶದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯೆಂಬ ಶೀಲಯೌವನ ಸಂಪನ್ನಳಾದ ಯುವತೀಮಣಿ ಯನ್ನು ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಾಡಿರುವನು. ಸಾಧ್ವೀ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯು, ವಿದ್ಯಾ ವಿನಯಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ದಯಾದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಕ್ಷಾಲ್ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಪಾರ್ವತಿ ಸರಸ್ವತಿಯರಿಗೆ ಸಮಾನಳೋ ಎಂಬಂತೆ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತ ಸಕಲ ಶುಭಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಅರಮನೆಗೆ ಅಲಂಕಾರಪ್ರಾಯಳಾಗಿರುವಳು. ಮಹಾರಾಜನು, ಅಂತಃಪುರದ ಇತರ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿ ಯಲ್ಲೇ ವಿಶೇಷ ಅನುರಾಗವನ್ನಿಟ್ಟು ಪ್ರೀತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ನಡೆದುಕೊ

ಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು. ಇಷ್ಟು ಬಗೆಯ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವನಾದರೂ, ದಿಲೀಪಮಹಾರಾಜನು ಮನೋವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಮುಕ್ತನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಸೌಭಾಗ್ಯವಿದ್ದರೂ, ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನಿಲ್ಲವಲ್ಲ- ಮನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಮುಂತಾದ ಪುಣ್ಯಶೀಲರಿಂದ ತನ್ನವರೆಗೆ ನಡೆದುಬಂದ ಸೂರ್ಯವಂಶವು ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಾಣುವಂತಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಅಗಾಧ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿ, ತನ್ನಾ ಸತೀಮಣಿಯು ಎಂದಿಗೆ ಗರ್ಭಧಾರಣಮಾಡುವಳೋ ತಾನೆಂದಿಗೆ ಮುದ್ದುಮಗುವಿನ ಮುಖ ದರ್ಶನಮಾಡಿ ಧನ್ಯನಾಗುವೆನೋ ಎಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ, ಮುಂಗಾರುಮಳೆ ಹನಿಗಾಗಿ ಕಾದಿರುವ ಚಾತಕಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಎಷ್ಟೋಕಾಲ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಎಷ್ಟುಕಾಲವಾದರೂ ತನ್ನಾ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸಂತಾನವಾಗುವ ಲಕ್ಷಣಗಳಾವುವೂ ಕಂಡುಬರದಿರಲು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಬೇಸರಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಆಹಾರ ನಿದ್ರೆ ದೇಹಸೌಖ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷೆಯು ಕಡಮೆಯಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಕುಂದಲು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಆಪ್ತೇಷ್ಟರೊಂದಿಗೆ ಮಾತುಕಥೆಗಳೂ ಬೇಡವಾದುವು. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಉದರದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸಮಾನನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹವಾದ ಪುತ್ರಸಂತಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ವ್ರತನಿಯಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಯಿತು. ಆ ಯೋಚನೆಯೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿ, ಆ ಮಾರ್ಗಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತಾವ ಸಾಧನದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವಂತಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದೃಢವಾಯಿತು.

ವ್ರತನಿಯಮಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ವಂಶೋದ್ಧಾರಕ ಸಂತತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಚ್ಛಿಸಿದ ರಾಜನು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಶ್ರೇಷ್ಠರ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿ, ಧರ್ಮದಿಂದ ನಡೆಯಲು ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಮಂತ್ರಿಗಳು, ಮಹಾರಾಜನ ಆಜ್ಞಾಬದ್ಧರಾಗಿ ಗುರುತರವಾದ ಪ್ರಜಾಪಾಲನಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಲೋಪವುಂಟಾಗದಂತೆ ನಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿದ್ದರು. ಮಹಾರಾಜನು ಹಾಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೆಗೆ ತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಿ, ಮುಂದೆ ತನ್ನ ಗುರುವರ್ಯರಾದ

ಶ್ರೀ ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ವ್ರತಾದಿ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಸತ್ಸಂತಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು.

ಮುಂದೆ ಒಂದಾನೊಂದುದಿನ ರಾಜನು ದಿವ್ಯರಥಾರೂಢನಾಗಿ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪತ್ನಿ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದನು. ಕೇವಲ ಮಿತಪರಿವಾರವು ಮಾತ್ರವೇ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ್ದಿತು. ದಿಲೀಪಪ್ರಭುವು, ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಪೀಡೆಯುಂಟಾಗಬಾರದೆಂದು, ತಾವು ಏರಿಕೊಂಡು ಬಂದ ರಥವನ್ನೂ ಸಹ ಆಶ್ರಮದ ಹೊರಪ್ರಾಂತದಲ್ಲೇ ಬಿಟ್ಟು, ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದನು. ಆಶ್ರಮದ ಗಿಡ ಮರಗಳೂ, ಪುಷ್ಪಲತಾದಿಗಳೂ, ಮಹಾಭಾಗನಾದ ಆ ರಾಜಾತಿಥಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸುಖಾಗಮನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಸುವಾಸಿತ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಅವರಮೇಲೆ ಸುರಿಸಿದುವು. ಮಂದಮಾರುತವು ಬೀಸಿ ಅವರ ಮಾರ್ಗಾಯಾಸವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು. ಗಿಳಿ ಕೋಗಿಲೆ ಮುಂತಾದ ಪಕ್ಷಿವರ್ಗಗಳು ತಮ್ಮ ಗಾನದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕರ್ಣಾನಂದಗೊಳಿಸಿದುವು. ಧನುರ್ಬಾಣಧಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ರಾಜನನ್ನೂ, ಆತನ ಅಂಗರಕ್ಷರನ್ನೂ ಕಂಡು ಬೆದರಿದ್ದ ಎರಳೆಗಳು ದೂರದಲ್ಲೇ ನಿಂತು, ತಮ್ಮ ವಿಶಾಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ, ಅವರು ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರವಾಗುವವರೆಗೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಅವರ ಕಡೆಯೇ ನೋಡುತ್ತಲಿದ್ದುವು. ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ತಮ್ಮ ಆಗಮನವನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಶುಭಶೂಚನೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಪರಮಾನುಗ್ರಹವು ತನ್ನ ಮೇಲುಂಟಾಗುವುದು, ತನ್ನ ಆಶೋತ್ತರವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು, ತಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗುವೆನು ಎಂದು ಮನಸ್ಸಮಾಧಾನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು ಆಶ್ರಮ ಸಮೀಪದ ಆ ಉಪವನ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಹುದೂರ ನಡೆದು ದಿಲೀಪ ರಾಜೇಂದ್ರನು ಆಶ್ರಮದ್ವಾರವನ್ನು ಕಂಡು, ಮುಂದರಿಸಿದನು.

ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿ ಮುನಿಕನ್ಯೆಯರು ಹೂಗಿಡಗಳ ಪಾತಿಗಳಿಗೆ ನೀರೆರೆ

ಯುತ್ತಲೂ, ಸಾಧುವಾದ ಆಶ್ರಮವಾಸಿ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಆದರಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದರು. ಜಿಂಕೆ ಮುಂತಾದ ಸಾಧು ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಎಳೆಯ ಗರಿಕೆಯನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಇಟ್ಟ ಧಾನ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ತಿನ್ನುತ್ತಲೂ ಹೊಸಬರಾದ ರಾಜಪರಿವಾರದವರನ್ನು ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಣ್ದೆರೆದು ನೋಡು ತ್ತಲೂ ಇದ್ದುವು. ರಾಜನೂ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯೂ, ಪರಿವಾರದವರೂ, ಶುದ್ಧಶಾಂತಮಯ ವಾತಾವರಣದ ಈ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಪ್ರಸನ್ನ ಚಿತ್ತರಾಗಿ, ಆಶ್ರಮದ್ವಾರದ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು, ಒಳಗಿನಿಂದ ಮುನಿವಟು ಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ವೇದಘೋಷವು ಕೇಳಬಂದಿತು. ಮಹರ್ಷಿಗಳು ನಡೆ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಹೋಮದಿಂದ ಸುವಾಸನಾಯುಕ್ತವಾದ ಹೋಮಧೂಮವು ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಮಹದಾನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ ರಾಜನನ್ನು ಆಹ್ವಾ ನಿಸಿತು. ಆಗಲಾ ದಿಲೀಪಮಹಾರಾಜನು, ತನ್ನಾ ಮಿತಪರಿವಾರದವರನ್ನೂ ಅಲ್ಲೀ ನಿಲ್ಲಹೇಳಿ, ತಾನೂ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೂ ಮಾತ್ರವೇ ಒಳಹೊಕ್ಕರು. ತಮ್ಮ ಆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ದಯೆಮಾಡಿಸಿದ ರಾಜೇಂದ್ರನನ್ನು ಮುನಿ ವಟುಗಳೂ ಮುನಿಗಳೂ, - ಆತನು ನ್ಯಾಯದಕ್ಷನೂ, ತಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಭುವೂ ಎಂಬ ಆದರ ಭಾವದಿಂದ ಕಂಡು ಉಚಿತವಚನಗಳಿಂದ ಉಪ ಚರಿಸಿ, ಅತಿಥಿಗಳಾದ ಆ ರಾಜದಂಪತಿಗಳನ್ನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಲೆಲ್ಲ ಸತ್ಕರಿಸಿದರು.

ಮುನಿಗಳ ಮತ್ತು ಮುನಿವಟುಗಳ ಮೃದುಮಧುರ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂ ದಲೂ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಸುಪ್ರೀತನಾದ ರಾಜೇಂದ್ರನು, ವಸಿಷ್ಠ ಮಹಾಮುನಿಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲು ಅವರು ಆತನನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ದು ಹೋಮವೇದಿಕೆಯ ಬಳಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಸ್ವಾಹಾದೇವಿಯೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿರುವ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನಂತೆ ಪತಿವ್ರತಾಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯೊಂದಿಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಆ ಮುನಿಸಾರ್ವಭೌಮನನ್ನು ಕಂಡು, ದಿಲೀಪ ಮಹಾ ರಾಜನು ಭಯಭರಿತಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ದೀರ್ಘದಂಡ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಸೂರ್ಯವಂಶ ವಿಭೂಷಣನಾದ ಆ ರಾಜನನ್ನೂ, ಆತನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಾದ ಆ ಸಾಧ್ವೀಮಣಿಯನ್ನೂ ಕಂಡು, ಆ ವಸಿಷ್ಠಾರುಂಧತಿ

ಯರು ಅವರ ವಿನಯ ಸೌಜನ್ಯಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಪರಮ ಸುಪ್ರೀತರಾಗಿ-'ದಿಲೀಪ ರಾಜಾ, ನೀವು ಪತಿಪತ್ನಿಯರು ಬಹುದೂರ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ, ಆಯಾಸ ಗೊಂಡು ಬಂದಿರುವಿರಿ; ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ,-ನಿಮಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಪರಿವಾರಗಳಿಗೆ ಕುಶಲವೆ? ನಿಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿಸಾಮಂತರು ವಿಧೇಯರಾಗಿ, ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕರಾಗಿರುವರೇ? ರಾಜಭಾಂಡಾರವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುದೇ ? ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಳೆಬೆಳೆಗಳಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಪಶ್ವಾದಿಗಳೂ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಈತಿಬಾಧೆಗೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿ ದ್ದಾರೆಯೇ ?' ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿ ಆಶೀರ್ವಾದಮಾಡಿ ದರು. ಅರುಂಧತೀದೇವಿಯು - ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯನ್ನು ಬಳಿಗೆ ಕರೆದು ನೈದ ಡವಿ, ಮುಡಿಯನ್ನೂ ಮುಂಗುರುಳುಗಳನ್ನೂ ನೇವರಿಸಿ, ಪರಮಪ್ರೀತಿ ಯಿಂದ ಮೃದುಮಧುರ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿ ಆದರಿಸಿದಳು.

ಆಗಲಾ ದಿಲೀಪಮಹಾರಾಜನು, ಪುನಃ ಮಹರ್ಷಿಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ- 'ಮಹರ್ಷಿವರ್ಯಾ, ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಆಧ್ಯಾ ತ್ಮಿಕ ಆಧಿದೈವಿಕ ಆಧಿಭೌತಿಕಗಳೆಂಬ ತಾಪತ್ರಯಗಳನ್ನೂ ನಿವಾರಿಸಿ ಕಾಪಾಡಲು ಸಮರ್ಥವಾದ ತಮ್ಮ ಪಾದಾನುಗ್ರಹವು ಅಕ್ಷಯವಾಗಿರುತ್ತಿರು ವಲ್ಲಿ, ನನಗಾಗಲಿ, ನನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾಗಲೀ ಸಕಲವಿಧದಿಂದಲೂ ಕ್ಷೇಮವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅನ್ಯಥಾ ಏನು ಉಂಟಾಗುವುದು! ಸಪ್ತಾಂಗಸಮೇತವಾದ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ತಮ್ಮ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿಯೂ ಸುಭಿಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ಇದೆ' ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು. ಮಹಾರಾಜನು, ತನಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಸೌಜನ್ಯ ಮತ್ತು ಗುರು ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಅಷ್ಟು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ, ಇನ್ನೂ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ಕಳಂಕವು ಗೂಢ ವಾಗಿ ಇದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞರಾದ ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಕಂಡು ಕೊಂಡರು. ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಬಯಕೆಯೇನೆಂದು ಪುನಃ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ರಾಜನೇ ಮುಂದೇನು ಹೇಳಲಿರುವನೋ ಎಂದು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆತನ ಮುಖ ವನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿದರು. ರಾಜನು ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆ ನೋಟದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗೂಢವಾಗಿರುವ ವಿಚಾರವೇನು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಅಡಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು, ಅವರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಪುನಃ ಹೇಳತೊಡಗಿ

ದನು.-'ಮಹರ್ಷಿವರ್ಯರೆ, ತಮ್ಮ ಪಾದಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಕುತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಬಲ್ಲ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯೂ, ಅವರ ಸೈನ್ಯಸಮೂಹಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿಸಬಲ್ಲ ಅಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಗಳ ಸಹಾಯವೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷಯವಾಗಿದೆ. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಮಹರ್ಷಿವರ್ಯರೇ ತಾವು ವಿಧಿವಿಹಿತ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಹವ್ಯವು, ನಮಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿರುವ ದುರ್ಗ್ರಹಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಶೋಷಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ, ನಮ್ಮ ಆಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಗೆ ಪರಮಾವಶ್ಯಕವಾದ ದಿವ್ಯವರ್ಷವಾಗಿ ಸುರಿದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರಜಾಪರಿವಾರಗಳವರೆಲ್ಲರೂ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಈತಿಬಾಧೆಗೂ ಒಳಪಡದೆ, ಪೂರ್ಣಾಯುಷ್ಮಂತರಾಗಿ, ಎಲ್ಲಾ ವಿಧಗಳಿಂದಲೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳುತ್ತಿರುವುದೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲವೆ! ನಮ್ಮ ಕುಲಗುರುಗಳೂ, ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರರೂ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಮುಖ್ಯರೂ ಆದ ತಾವು ನನಗೆ ಮೇಲನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಸದಾ ಸುಪ್ರೀತರಾಗಿರುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಪದವಾದರೂ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು-ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸದಾ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಇರದಿರಲು ತಾನೇ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು!' ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಮಹಾರಾಜನು ಅಷ್ಟು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನಾದರೂ, ಆತನ ಮನೋಭೀಷ್ಟವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಇನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು-'ಸಾಧುಸಾಧು, ರಾಜೇಂದ್ರ ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳು ನಿನ್ನ ವಂಶೋನ್ನತಿಗೂ, ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕೂ ತಕ್ಕುವಾಗಿವೆ. ಮನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಗಳ ವಂಶಸಂಭೂತನಾದ ನೀನು ಹೀಗೆ ವಿನಯಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ವಿಭೂಷಿತನಾಗಿರತಕ್ಕುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ' ಎಂದು ನುಡಿದರು. ಮಹಾರಾಜನು,-'ನಿನ್ನ ಬರುವಿಕೆಯ ಉದ್ದೇಶವೇನೆಂದು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವರೆಂ'ದು ತಿಳಿದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವರಿಂದ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಬಾರದಿರಲು, ಪತ್ನೀಸಮೇತನಾದ ತನ್ನ ಬರುವಿಕೆಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದನು.

-'ಮಹರ್ಷಿವರ್ಯಾ, ಈ ದಾಸನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಸಂಪತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲವೂ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಬೆಳದಿಂಗಳಂತೆ ನಿಷ್ಫಲ

ವಾಗಿವೆ. ತಮ್ಮ ಈ ಸೊಸೆಯು (ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿ) ಸಂತಾನರತ್ನ ವಿಹೀನಗಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಂತೆಲ್ಲ, ಬಹುರತ್ನಾಕರಳಾದ ಈ ವಸುಂಧರೆಯೂ ಸಹ ನನಗೆ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲೊಲ್ಲಳು ಇದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪರಲೋಕವಾಸಿಗಳಾದ ನನ್ನ ಪಿತೃಗಳು, ನನ್ನಲ್ಲೀ ವಂಶಚ್ಛೇದವಾಗುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ನನ್ನ ತರುವಾಯ ತಮಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಅಧೋಗತಿಯೇ ಸಿದ್ಧವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತವರಾಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಪಿಂಡಾದಿಗಳನ್ನು ಶಾಂತಚಿತ್ತತೆಯಿಂದ ಈಗಲೇ ಸ್ವೀಕರಿಸದಿರುವರು. ಇದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಶೇಷ ಪರಿತಾಪಗೊಳಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ. ತಾಪಸೇಂದ್ರ ಮತ್ತೇನು ಹೇಳಲಿ! ನನ್ನ ತರುವಾಯ ಈ ತಿಲೋದಕವೂ ದುರ್ಲಭವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ನನ್ನ ಪಿತೃಗಳು ನಾನೀಗ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ತರ್ಪಣದ ಉದಕವನ್ನು ತಮ್ಮ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನಿಂದ ಬಿಸಿಮಾಡಿ ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವರೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತಲಿದೆ. ಹಲವು ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನಾಚರಿಸಿ, ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆನಾದರೂ, ಸಂತಾನವಿಹೀನತೆಯಿಂದ ನಾನು ಸ್ವರ್ಗಬಾಹಿರನಾದೆನಲ್ಲವೆ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದಾನ ತಪಸ್ಸು ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವವಾದ ಸುಕೃತವು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸೌಖ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ಆದರೆ ಸತ್ಸಂತಾನವೆಂಬುದು ಇಹಪರಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ಸೌಖ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಶಕ್ತವಾಗುವುದು. ಅಕ್ಕಟಾ, ಪಿತೃಋಣವನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಶಕ್ತನಾಗಿ, ಆನೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಸರಪಳಿಯಿಂದ ಮರ್ಮಭೇದಕವಾದ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಸಂಕಟಪಡುವಂತೆ ನಾನೂ ಸಹ ಅಗಾಧ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆರ್ಯೋತ್ತಮಾ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲದವರ ಸಕಲ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೂ ನಿಮ್ಮ ಪಾದಗಳಿಗೇ ಸೇರಿದುವಾಗಿವೆ. ನನ್ನ ಈ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಮಾರ್ಗವಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ತಾವೇ ತಿಳಿಸಲಾಗದೆ?' ಎಂದು ರಾಜನು ದೀನನಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡನು.

ದಿಲೀಪಮಹಾರಾಜನು ನುಡಿದ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಕೇಳಿದ ಆ ಮುನಿಪೋತ್ತಮರು ಆತನಿಗೆ ಸಂತಾನವಾಗದೆ ಇರಲು ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದೆಂದು, ನಿಶ್ಚಂಚಲಭಾವದಿಂದ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಧ್ಯಾನಮಗ್ನರಾಗಿ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರು. ಒಡನೆ ರಾಜಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ

ಸಂತಾನವಾಗದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾದ ವೃತ್ತಾಂತವು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಯಿತು. ತರುವಾಯ ವಸಿಷ್ಠರು ಕಣ್ದೆರೆದು-'ರಾಜೇಂದ್ರ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೀನು ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಸೇವಿಸಿ, ನಿನ್ನ ನಗರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ನೆಳಲಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ವಿಶ್ರಾಮಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ನೋಡದೆ, ಮುಂದರಿಸಿದೆ. ಋತುಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದವಳಾದ ನಿನ್ನ ರಾಣಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಧರ್ಮಲೋಪವಾಗುವುದೋ ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ, ಆತುರನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ನೀನು, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ನಮಸ್ಕಾರಾದಿ ಮರ್ಯಾದೆಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯಪಾತ್ರವಾದ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಕಂಡೂ ಮರ್ಯಾದಿಸದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಆ ಧೇನುವು ಕೋಪಿಸಿ-'ಎಲಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ ನೀನು, ನನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಗಳಾದ ನಂದಿನೀಧೇನುವನ್ನು ಅರ್ಚಿಸಿ ಅದರ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸುವವರೆಗೂ ಸಂತತಿಯು ಉಂಟಾಗದಿರಲಿ' ಎಂದು ಶಾಪಕೊಟ್ಟಿತು. ಆ ಶಾಪವೇ ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗಿದೆ' ಎಂದು ನುಡಿದರು. ರಾಜನು, ತನ್ನಿಂದ ಅಂದು ಅಜ್ಞಾನವಶವಾಗಿ ಜರುಗಿಹೋದ ಆ ಅಚಾತುರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿತಾಪಪಟ್ಟನು. ಮುಂದೆ ಮಾರ್ಗವೇನೆಂಬುದು ತೋರದೆ, ನಿರಾಶಾಸೂಚಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಆತನು - 'ರಾಜೋತ್ತಮಾ, ವ್ಯಸನಪಡಬೇಡ. ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೇತಸನು ಒಂದು ಸತ್ರಯಾಗವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ಅದರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರಲೆಂದು, ಆ ಕಾಮಧೇನು ಪುತ್ರಿಯಾದ ನಂದಿನೀಧೇನುವನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದಿನ್ನೇನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರಬಹುದು. ಆವರೆಗೂ ಇಲ್ಲೇ ವಾಸಿಸಿರು. ಅದು ಬಂದ ತರುವಾಯು, ತ್ರಿಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅದರ ಸೇವೆಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಪ್ರೀತಿಪಡಿಸಿದೆಯೆಂದರೆ, ಕಾಮಧೇನುವಿನ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಈಡೇರುವುದು'' ಎಂದು ನುಡಿದರು.

ಮಹರ್ಷಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು, ಆ ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು, ಅಲ್ಲೇ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲೇ, ಆ ಮುನಿಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಕೆಲಕಾಲ ವಾಸಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೩ 'ಮೃಗರಾಜದರ್ಶನ'

ಅವರು ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲೇ, ರಾಜನ ಪುಣ್ಯತರುವು ಫಲಿಸಿತೋ ಎಂಬಂತೆ, ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಹೋಮಸಾಧನವಾದ ಆ ನಂದಿನೀಧೇನುವು ಆಶ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಒಡನೆ ಅವರು ಪರಮಾನಂದಗೊಂಡರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ದಿಲೀಪರಾಜನು, ಆ ಧೇನುವು ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರವಾದೊಡನೆಯೇ ಭಕ್ತಿಯುತನಾಗಿ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಎದ್ದು, ಅದು ಬಳಿಗೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು, ಅದು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲೇ ನಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಾದಿದ್ದನು. ಅದು ತನ್ನ ಗಂಭೀರವಾದ ನಡಿಗೆಯಿಂದ, ಅಡಿಯಿಟ್ಟ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತ ಅವರಿದ್ದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅದರ ಅಂಗಚ್ಛಾಯೆಯೂ, ಅವಯವ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ಆ ರಾಜದಂಪತಿಗಳ ಕಣ್ಮನಗಳನ್ನು ಆನಂದಗೊಳಿಸಿದುವು. ಅದರ ಮೈಯು ಬಿಳಿಯ-ಶುಭ್ರವಾದ ರೋಮಗಳಿಂದ ಬಹು ಅಂದವೆನ್ನಿಸಿದ್ದಿತು. ನೇರವಾಗಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಬಾಗಿದ್ದ ಅದರ ಕೊಂಬುಗಳೂ, ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯೇ ಉಂಟಾಗದಂತಹ ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಅದರ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಮುಖವೂ, ಸೌಮ್ಯತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅದರ ನೇತ್ರಗಳೂ, ವಿಶಾಲವಾದ ಗಂಗೆದೊಗಲೂ, ಹಿಂದೆ ನೆಲವನ್ನು ಸೋಕುವಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾಗಿದ್ದ ಅದರ ಬಾಲವೂ ಆ ರಾಜದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಆ ಕಾಮಧೇನು ಪುತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದುವು. ದರ್ಶನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಸಕಲ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ಕ್ಷಯಗೊಳಿಸಿ, ಸ್ಪರ್ಶಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಸಕಲ ತೀರ್ಥಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವಂತಹ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಸಾದಿಸಲು ಶಕ್ತವಾದ ಆ ಪುಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ನಂದಿನಿಯನ್ನು ರಾಜನು ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ತೃಪ್ತಿಗೊಳ್ಳದೆ, ಆನಂದಾಶ್ಚರ್ಯ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದನು.

ಆಗ ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳು -'ರಾಜೇಂದ್ರ, ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯತರುವು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಫಲಿಸಲಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ, ನಂದಿನೀ ಧೇನುವು ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ನೀನು ಈ

ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪತ್ನೀ ಸಮೇತನಾಗಿ ಕಂದಮೂಲಫಲಾದಿಗಳಿಂದ ದೇಹಧಾರಣಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಇದರ ಮೈತೊಳೆಯುವಿಕೆ, ಮೈಯುಜ್ಜುವಿಕೆ, ಕಾಡುನೊಣ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಬಾಧೆಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ತುರಿಸುವಿಕೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಇದರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡು. ಇದು ಹುಲ್ಲುಮೇಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಇದರೊಂದಿಗೆ ನೀನೂ ಹೊರಟು, ಅದು ನಿಂತಲ್ಲಿ ನೀನೂ ನಿಂತು, ಅದು ಮಲಗಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ನೀನೂ ತಂಗಿ, ಅದು ನೀರು ಕುಡಿದಲ್ಲಿ ನೀನೂ ಕುಡಿದು ಹೀಗೆ ಸರ್ವವಿಧದಿಂದಲೂ ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ನಡೆ. ಮುಖ್ಯವೇನು, ಪ್ರತಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲವೂ ಅದು ಎದ್ದೊಡನೆಯೇ ಅದರ ಸಕಲ ವಿಧವಾದ ಸೇವೆಯನ್ನೂ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕ ಮಾಡುತ್ತ, ಅದನ್ನು ಸಮೀಪದ ಕಾವಲಿನಲ್ಲೂ ಕಾಡಿನಲ್ಲೂ ಚಿಗುರು ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೇಯಲಿತ್ತು, ಸಾಯಂಕಾಲದವರೆಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ದುಷ್ಟಮೃಗದಿಂದಲೂ ಏನೂ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಗದಂತೆ ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದು ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅದು ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿತೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದುಸೇರು. ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದರ ಅನುಗ್ರಹವು ಉಂಟಾಗುವವರೆಗೂ, ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಅದರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿರಿ. ರಾಜೇಂದ್ರಾ, ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಲಿ, ನೀವು ಶ್ರೇಯೋವಂತರಾಗಿರಿ' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು.

ಗುರುವರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತೂ ತಲೆಬಾಗಿ ವಿನಯದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ದಿಲೀಪರಾಜನು—ಮಹದಾಜ್ಞೆ ಎಂದು ನುಡಿದು, ಅವರು ಹೇಳಿದ ಆ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುವೆಂದೇ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ರಾತ್ರಿಯಾದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠರ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮುನಿಶಿಷ್ಯರು ತಂದಿತ್ತ ಫಲಮೂಲಾದಿಗಳನ್ನು ಗಂಡಹೆಂಡಿರಿಬ್ಬರೂ ಆಹಾರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜನೂ, ಆಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತನೂ ಆದ ಆ ರಾಜಚಂದ್ರನು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತೋರಿಸಿದ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ, ಮುನಿಪುತ್ರರು ಕೊಟ್ಟ ದರ್ಭಾಸನ (ಚಾಪೆ) ಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಮಲಗಿ, ಪರಮಸಂತುಷ್ಟಾಂತರಂಗನಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸಿದನು. ರಾತ್ರಿಕಳೆದು

ರುಣೋದಯಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಸುತ್ತಿರಲು, ದಿಲೀಪರಾಜನೂ ಸುದಕ್ಷಿಣಾ ೇವಿಯೂ, ಮುನಿಪುತ್ರರು ಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಪಠಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪವಿತ್ರವಾದ ೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡರು.

ಪ್ರಾತಃಕಾಲವಾಗುತ್ತಿರಲು, ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸ್ನಾನಾ ್ನಿಕಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ಗೋಸೇವೆಗೆ ಿದ್ಧನಾಗಿ ಅದರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಹಾರಾಣಿ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯೂ ಸಹ ಮೈದೊಳೆದು, ಗುರುದೇವತಾರಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ನಂದಿನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಆ ಧೇನುವನ್ನು ಹರಿದ್ರಾಕುಂಕುಮ ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದಳು. ರಾಜನು, ಅಭಿಷೇಕಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಹಾಲನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡ ತರುವಾಯ ಅದರ ಸ್ತನ್ಯಪಾನಮಾಡಿದ ಎಳೆಗರು ವನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಪ್ರಭಾತವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅದನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆದನು.

ದಿಲೀಪರಾಜನು ಗೋವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲು ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆವ ಸ್ಮೃತಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ, ಸತೀಮಣಿಯೂ ಯಶೋವಂತಳೂ ಆದ ಆ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯೂ ಆ ಸುರಭಿಪುತ್ರಿಯಾದ ನಂದಿನಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೊರಟಳು. ಆಗ ದಯಾಳುವಾದ ಆ ರಾಜೇಂದ್ರನು, ಸುಕುಮಾರಿಯಾದ ತನ್ನಾ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲೇ ಇರಹೇಳಿ, ರಾಜಾಧಿರಾಜನಾದ ತನ್ನ ಅಂಗರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ಬೆಂಬತ್ತಿಬಂದ ರಾಜದೂತರನ್ನೂ ಹಿಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ವ್ರತಸ್ಥನಾದ ತಾನು ಮಾತ್ರ ನಂದಿನಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕಾಡಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೃದುವಾದ ಎಳೆಯ ಚಿಗುರು ಹುಲ್ಲನ್ನೇ ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಾ, ಅದರ ಮೈಮೇಲೆರಗುವ ನೊಣ ಮಿಡತೆ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷುದ್ರ ಕೀಟಗಳನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಬಂದೆಡೆಗೆ ಹೋಗಲಿತ್ತು, ರಾಜನು ಪರಮಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸಂಚರಿಸಿದನು. ಅದು ನಡೆದರೆ ನಡೆದು, ನಿಂತರೆ ತಾನೂ ನಿಂತು, ಅದು ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಮಲಗಿದಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಕುಳಿತು, ಅದು ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ತಾನೂ ಜಲಪ್ರಾಶನಮಾಡಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ಸಕಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಅದರ ದೇಹಚ್ಛಾಯೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ನಡೆದನು.-ತಾನು ಮದವೇರಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು

ಹೊರಕ್ಕೆ ತೋರಗೊಡದೆ ಇರುವ ಇಂದ್ರನ ಐರಾವತದಂತೆ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಚಿನ್ಹೆಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ದಿಲೀಪನು ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ರಾಜತೇಜದಿಂದಲೇ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದ್ದನು. ರಾಜನು, ದುಷ್ಟ ಕಾಡುಮೃಗ ಗಳಿಂದ ನಂದಿನೀಧೇನುವಿಗೆ ಯಾವ ಬಾಧೆಯೂ ಉಂಟಾಗದಂತಿರಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಧನುರ್ಬಾಣಧಾರಿಯಾಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳು ಕಲ್ಲುಗಳೆನ್ನದೆ ಸಂಚರಿಸು ತ್ತಿರಲು, ಪಕ್ಷಿಸಂಕುಲವು ಬೆದರಿ, ಧಿಗ್ಗನೆ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಆಗಾಗ ಮಾಡು ತ್ತಿದ್ದ ಕಲಕಲನಿನಾದವು, ಆತನಿಗೆ ಜಯಜಯಕಾರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಇದ್ದಿತು.

ಆ ಧೇನುವನ್ನು ಹಿಂಸೆಗೊಳಿಸುವ ದುಷ್ಟಮೃಗಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಲೋ ಸುಗಮಾತ್ರವೇ ರಾಜನು ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆಯಲ್ಲದೆ, ಆತನ ಆ ಕ್ರೂರ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ತಮಗೆ ಏನೂ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಂತ ರಾತ್ಮನು ಪ್ರೇರಿಸಲಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತೆರೆದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಹರಿಣಮೃಗಗಳನ್ನು ರಾಜನು ಕಣ್ದಣಿಯೆ ನೋಡಿ ಸಂತೋ ಷಪಟ್ಟನು. ಬಿದಿರುಮೆಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಉಂಟಾ ಗುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಶಬ್ದವು ವೇಣುಗಾನದಂತೆ ಮಧುರವಾಗಿ ಕೇಳ ಬರುತ್ತಿರಲು, ಆತನು ಸಂತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದನು. ಸದಾ ಚಾರಸಂಪನ್ನನೂ, ರಾಜನಾದುದರಿಂದ ಧರ್ಮರಕ್ಷಕನೂ ಆದ ಆ ರಾಜೇಂದ್ರನು, ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದಾಗಿನಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟಮೃ ಗಾದಿಗಳ ಬಾಧೆಯು ನೀಗಿ, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಆರ್ತನಾದವು ಇಲ್ಲದಂತಾ ಯಿತು. ವೃಕ್ಷಗಳು ಪುಷ್ಪಫಲಗಳಿಂದ ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾದುವು. ಸ್ವಭಾ ವಶಾಂತವಾದ ಆ ಅರಣ್ಯವು ಅತಿಶಯ ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿತು. ನಂದಿನಿಯು ಇಷ್ಟವಾದಾಗ ಸೊಂಪಾಗಿ ವನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಮೃದುತೃಣ ಗಳನ್ನು ಮೆಯ್ದು, ತಿಳಿಗೊಳದಲ್ಲಿನ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು, ತಂಪಾದ ವೃಕ್ಷದಡಿ ಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೊಂಡು, ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗುತ್ತಿರಲು, ಆಶ್ರಮದ ದಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ಎಳೆಯ ಕರುವನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಕಾಣಲಿಚ್ಛಿಸಿ ಆಶ್ರಮದ ಕಡೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೊರಟಿತು. ನೆಳಲಿನಂತೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಿಂ ದಲೂ ಆದನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು, ಆ

ಕಾಮಧೇನು ಪುತ್ರಿಯ ಪಾದ ಚಿನ್ಹೆಗಳನ್ನೇ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತಿದ್ದು ದನ್ನು ಆಶ್ರಮದ್ವಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯು ರೆಪ್ಪೆಯಿಕ್ಕದಂತೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿನೋಡಿ ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡಳು.

ಪವಿತ್ರವಾದ ಆ ಗೋವು ಆಶ್ರಮ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಲು, ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯು ವಿಶೇಷ ಭಕ್ತಿಯುತಳಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದು, ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗೆ ಮಹಾದ್ವಾರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅದರ ಶೃಂಗಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹರಿದ್ರಾ ಕುಂಕುಮ ಅಕ್ಷತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದಳು. ನಂದಿನೀ ಧೇನುವಾದರೋ ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಕರುವನ್ನು ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಆಕೆಯು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕೈಗೊಳ್ಳದೆ, ತನ್ನ ಕರುವು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕಾಗಿ ನುಗ್ಗಿ ಹೊರಡಲು ಆ ರಾಜದಂಪತಿಗಳೂ ಅದರೊಂದಿಗೇ ನಡೆದು, ಅದು ಪ್ರೀತಿಯುಕ್ಕುತ್ತಿರಲು ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ಕರುವನ್ನು ನಾಲಿಗೆಯಿಂದ ನೆಕ್ಕಿ ಆದರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ರಾಜರಾಣಿಯರೂ ಅದರ ಮೈಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು, ತುರಿಸಿ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದಿಲೀಪಮಹಾರಾಜನು ಆಶ್ರಮದೊಳಕ್ಕೆ ನಡೆದು, ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೂ ಮುನಿಪತ್ನಿಗೂ ದಂಡವತ್ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ, ಸಂಧ್ಯಾದಿವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ಧೇನುವಿನ ಸೇವೆಗೆ ಸಿದ್ಧನಾದನು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಹಸುವೂ ಸಹ ಹಾಲುಕರೆದು, ಕರುವಿಗೂ ಹಾಲು ಕುಡಿಯಲಿತ್ತು ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತದಿಂದ ಮಲಗಿದ್ದಿತು. ರಾಜನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಅದರ ಸಮೀಪವನ್ನು ಸೇರಿ, ರಾತ್ರೆ ಇಷ್ಟವಾದಾಗ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಮೇವನ್ನು ಹಾಕಿ, ರಾಣಿಯೊಂದಿಗೆ ಅದರ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಅದು ನಿದ್ರೆಮಾಡಲು, ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ತಾನೂ ನಿದ್ರೆಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಗುರುಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠರ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟಾಗದಂತೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ರಾಜರಾಣಿಯರು ಅನನ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಆ ನಂದಿನೀ ಧೇನುವನ್ನು ಸೇವಿಸಿದರು. ಮಹಾಕೀರ್ತಿಸಂಪನ್ನನೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋತ್ತಮನೂ ಆದ ಆ ರಾಜಚಂದ್ರನು, ಸುಕುಮಾರಿಯಾದ ಮಹಾರಾಣಿಯೊಡಗೂಡಿ ಸತ್ಸಂತಾನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಹಾಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ತ್ರಿಕರಣಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಯು, ನಂದಿನೀ ಧೇನುವಿಗೆ

ಪ್ರೀತಿಕರವಾಯಿತು. ಆಗಲಾ ಧೇನುವು ರಾಜನ ಮನಸ್ಸಿನ ದಾರ್ಢ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೈಗೊಂಡಿತು.

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯದಿನ ಎಂದಿನಂತೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ವನಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡಲು, ನಂದಿನಿಯು ಆ ದಿನ ನಿತ್ಯವೂ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹಿಮಗಿರಿ ಕಂದರದಲ್ಲಿ, ಗಂಗಾ ಪ್ರಪಾತದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮನೋಹರವೂ ಭೀಕರವೂ ಆದ ಒಂದು ದುರ್ಗಮವನವನ್ನು ಸೇರಿತು. ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗೊಳಪಟ್ಟ ಈ ಗೋವನ್ನು ಯಾವ ಕ್ರೂರಮೃಗವಾದರೂ ಸಮೀಪಿಸಿ ಬದುಕಬಹುದೇ ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿದ್ದ ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು, ಆ ಶೈಲದ, ಕಂದರದ ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ವರ್ಣರಂಜಿತ ವೃಕ್ಷಗಳ-ಸೌಂದರ್ಯಾತಿಶಯವನ್ನು ನೋಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ, ಆ ಸೊಬಗಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಆ ಕಡೆ ಗಮನವಾಗಿದ್ದನು. ಹಾಗೆ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಮಾತ್ರ, ಅನ್ಯತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ರಾಜನು ಅನ್ಯಮನಸ್ಕನಾಗಿರುತ್ತಿರಲು ಆ ಕ್ಷಣಕಾಲದಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಬಂದ ಒಂದು ಸಿಂಹವು ವೇಗದಿಂದ ನಂದಿನಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹಾರಿ, ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿತು. ಒಡನೆ, ವಿಶೇಷ ಭಯಗೊಂಡ ಆ ಧೇನುವು, ಆ ಗಿರಿಯ ಗುಹೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಕೊಡುವಂತೆ ದೀರ್ಘವಾದ ಆಕ್ರಂದನ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಅರಚಿಕೊಂಡಿತು. ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಗೋವು ಪ್ರಾಣಾಪತ್ತಿಗೆ ಒಳಗಾದಂತೆ ವಿಕಾರಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿಕೊಂಡ ಆ ಧ್ವನಿಯು ಗಿರಿಕಂದರಗಳ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ಆ ರಾಜನ ಕಿವಿಗೆ ಸಿಡಿಲಧ್ವನಿಯಂತೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಒಡನೆ ಆ ಧ್ವನಿಯು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕರಗಿದ ಸೀಸವನ್ನು ಸುರಿದಂತೆ ಕೇಳಿಸಲು, ದಿಲೀಪನು ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ತಿರುಗಿನೋಡಲು, ಸೌಮ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ಆ ಹಸುವಿನಮೇಲೆ ಎರಗಿದ್ದ ಭಯಂಕರವಾದ ಕೋರೆದಾಡೆಯ ಮೃಗರಾಜನು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಒಡನೆ ಆ ದುಷ್ಟಮೃಗವನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲಿಚ್ಛಿಸಿ, ಕೈಯಲ್ಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಬಲಗೈಯಿಂದ ಸೆಳೆತವಾದ ಬಾಣವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಹೂಡಿ ಆ ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಆಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಸೆಳೆದನು. ಧನುರ್ಧರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರೇಸರನಾದ ಆತನ ಕೈಯಿಂದ ಬಾಣವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಆ ಸಿಂಹವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಮೃತ್ಯುವಶ

ವಾಗತಕ್ಕುದೇ! ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆತನ ಕೈಯು ಇದ್ದುದಿದ್ದಂತೆಯೇ ಸ್ತಂಭಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ರಾಜನು ನಿಂತಂತೆಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಎಡದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲು ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ. ಬಲದ ಕೈಯಿಂದ ಆಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಸೆಳೆದ ಬಾಣವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ. ರಾಜನು ಚಿತ್ರಪ್ರತಿಮೆಯಂತೆ ನಿಂತು ಬಿಟ್ಟನು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೪ "ವರದಾನ"

ರಾಜನಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಮಣಿಮಂತ್ರ ಔಷಧಾದಿಗಳಿಂದ ತಡೆಗಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ನಾಗಸರ್ಪದಂತೆ ರೋಷಗೊಂಡು, ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತೋರದೆ ಆತನು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಆ ಸಿಂಹವನ್ನು ಬಿರುನೋಟದಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಜನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯು ಕುಂಠಿತವಾದುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ, ನಂದಿನೀ ಹಸುವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಆ ಸಿಂಹವು ಮನುಷ್ಯವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮಾತನಾಡತೊಡಗಿತು.

'ಸಾಕು ಸಾಕು, ಭೂಪಾಲ- ನನ್ನಮೇಲೆ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಏಕೆ ಈ ಸಾಹಸ! ಹಾಗೆ ನೀನೊಂದುವೇಳೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೂ ಅದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು. ಮಾರುತನು ರೋಷಗೊಂಡರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಮರವನ್ನು ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲದೆ ಗಿರಿಶಿಖರವನ್ನು ಉರುಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಬಲ್ಲುದೆ? ನಾನು ಪರಶಿವನ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು. ನನಗೆ ಆತನ ಅನುಗ್ರಹವುಂಟು. ಇಗೋ ನೋಡು, ಇಲ್ಲಿರುವ ಈ ದೇವದಾರು ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಪಾರ್ವತೀದೇವಿಯು ತನ್ನ ಗರ್ಭಸಂಭೂತನಾದ ಪುತ್ರನಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವಳು ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಡಾನೆಯು ಬಂದು, ಈ ಮರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮೈಯನ್ನಿಟ್ಟು ನವೆತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಜ್ಜಿಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಇದರ ಮೇಲಿನ ತೊಗಟೆಯು ಕಿತ್ತುಹೋಗಿ ಗಾಯವಾದಂತಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಗೌರೀದೇವಿಯು

ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಷಣ್ಮುಖಸ್ವಾಮಿಯು ಅಸುರವೀರರ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಗಾಯಗೊಂಡಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮರುಗಿ ಶೋಕಿಸಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಪರಮೇಶ್ವರನು, ನನಗೆ ಸಿಂಹತ್ವವನ್ನಿತ್ತು, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಆನೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಈ ದೇವದಾರುವಿಗೆ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಈ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ತಾವಾಗಿ ಬಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಆಹಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೂ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದನು. ರಾಜೇಂದ್ರಾ, ಈ ದಿನ ಈಶ್ವರೇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಹಸಿದ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಈ ಹಸುವು ಬಂದು ದೊರೆತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ದೊರೆತಿರುವ ಈ ರಕ್ತ ಭೋಜನಮಾಡಿ ನಾನು ತೃಪ್ತನಾಗುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಲಜ್ಜೆಪಡದೆ ಶಿಷ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಗುರುಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿ ಸೇವಿಸು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಅಶಕ್ಯವೋ, ಅಂಥಾದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಪಕೀರ್ತಿಯುಂಟೆ, ವೃಥಾ ಏಕೆ ಶ್ರಮಪಡುವೆ?' ಎಂದು ನುಡಿಯಿತು.

ಮೃಗರಾಜನು, ಹೀಗೆ ಪ್ರೌಢರೀತಿಯಿಂದ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಜನು ತನ್ನ ಅಸ್ತ್ರರಾಜಕ್ಕೆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಒದಗಿದ ಭಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಚಿಂತೆಗೊಳ್ಳದೆ- ಆದರೂ ಎಂದೂ ಎಲ್ಲೂ ಭಂಗಗೊಳ್ಳದಿದ್ದ ತನ್ನ ಅಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗವು ಇಂದು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಮನಸ್ಸನ್ನು ವೇಧಿಸುತ್ತಿರಲು, ಆ ಹಿಂಸ್ರಮೃಗವನ್ನು ಕುರಿತು- 'ಎಲೋ ಮೃಗೇಂದ್ರ, ನನ್ನ ಮಾತು ನಿನಗೆ ಪರಿಹಾಸಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರಬಹುದು. ಆದರೂ, ನೀನು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಯೋಚನೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಾದಿ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳ ಜನನಮರಣಗಳಿಗೂ ಕಾರಣಕರ್ತನಾದ ಶ್ರೀ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ-ಲಾಲಿಸು ನಮ್ಮ ಗುರುವರ್ಯರೂ, ಆಹಿತಾಗ್ನಿ ಸಂರಕ್ಷಕರೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಈ ಗೋಧನವನ್ನು ನಾನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಹೋಗಲಾರೆನು. ಆದುದರಿಂದ ಹಸಿದಿರುವ ನೀನು ನನ್ನ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಹಸವನ್ನು ಇಂಗಿಸಿಕೊ! ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಸಿದಿರುವ ಕರುವಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ಈ ಹಸುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕಳುಹು.' ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ರಾಜನ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಿಂಹವು, ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು— 'ಅಯ್ಯಾ ಇದೇನಾಶ್ಚರ್ಯ! ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಏಕಚ್ಛತ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೀಯೆ ; ದಿವ್ಯ ಕಾಂತಿಮಯವಾದ ಶರೀರ, ಸಕಲ ಸುಖಾನುಭವ ಯೋಗ್ಯವಾದ ತುಂಬು ಯೌವನ; ರಾಜೇಂದ್ರಾ ಇಂತಹ ಅಮೌಲ್ಯ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಅಲ್ಪಕ್ಕಾಗಿ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಉದ್ಯೋಗಿಸಿರುವ ನೀನು ಮತಿಹೀನನಲ್ಲವೆ?- ಅಥವ ಈಗ ನಿನ್ನ ದೇಹದಾನದಿಂದ ಈ ಒಂದು ಹಸುವನ್ನು ಬದುಕಿಸಬಲ್ಲೆ. ಆದರೆ ನೀನು ಜೀವಂತನಾಗಿ ಬದುಕುವುದರಿಂದ ಕೋಟ್ಯಾಂತರ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತಂದೆಯಾಗಿ ಕಾಪಾಡಬಹುದಲ್ಲವೆ ? ಈ ಒಂದು ಧೇನುವು ಹೋದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮುನಿವಸಿಷ್ಠರು ಕೋಪಗೊಳ್ಳಲಾರರು. ಹಾಗೊಂದು ವೇಳೆ ಕೋಪಗೊಂಡರೂ ಇಂತಹ ಹಸುಗಳನ್ನು ಕೋಟಿಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟು ಮಹಾರಾಜನಾದ ನೀನು ಅವರ ಕೋಪವನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವುಂಟು ! ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸಕಲ ವಿಧವಾದ ಸೌಖ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಲು ಪರಮಸಾಧನವಾದ ಈ ದೇಹವನ್ನೇ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ ಎಂಬೆಯಲ್ಲ- ರಾಜೇಂದ್ರ ನಿನಗೇನು ಕೊರತೆಯುಂಟು, ಭೂಸ್ಪರ್ಶವೊಂದರಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವೈಭವವು ಮತ್ತಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರ ಪದವಿಗೆ ಕೀಳೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ? ' ಎಂಬದಾಗಿ ಸಮೀಪದ ಗಿರಿಗುಹೆಗಳು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಕೊಡುವಂತೆ ಆರ್ಭಟಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮೃಗೇಂದ್ರನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜನು ವಿಸ್ಮಿತನಾದನು.

ಆ ಮೃಗರಾಜನಿಗೆ ಏನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನ ದೃಷ್ಟಿಯು, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೋ ನಂದಿನೀ ಧೇನುವಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಮೃಗರಾಜನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು, ಮರಣಭಯದಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಂಗೆಟ್ಟು ದೀನವದನದಿಂದಲೂ ತೇಜೋಹೀನವಾದ ನೋಟದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಕಡೆಗೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ನಂದಿನಿಯನ್ನು ಕಂಡ ರಾಜನು -' ಎಲೈ ಮೃಗರಾಜನೇ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ನನ್ನ ಧರ್ಮವು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕುಕಾಣದೆ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅದರ ಫಲಪರಿಣಾಮುಗಳನ್ನು ಕುರಿತುದಲ್ಲ. ನನ್ನಾಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ನಡೆವುದಕದಮೇಲೆ ನನಗೆ

ರಾಜ್ಯವೇಕೆ, ಅಥವ ಈ ಪ್ರಾಣವಾದರೂ ಏಕೆ? ಈ ಒಂದು ಗೋವಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಹಲವು ಹಸುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮೌನೀಂದ್ರನಾದ ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸು ಎಂಬೆಯಲ್ಲವೆ! ಎಲೋ ಮರುಳೇ ಸ್ವರ್ಗಧೇನುವಾದ ಈ ಸುರಭಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಒಂದು ಗೋವನ್ನು ತ್ರಿಲೋಕದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹುಡುಕಿತರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಅದು ಎಂದಿಗೂ ಆಗದಮಾತು, ಆದುದರಿಂದ ಇಗೋ ಈ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕ್ರಯವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಈ ಧೇನುರತ್ನವನ್ನು ನಿನ್ನ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಿಸತಕ್ಕುದು ನನಗೆ ಈಗ ಯುಕ್ತಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಆಹಾರವೂ ತಪ್ಪಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮುನಿಗಳ ಹೋಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಲೋಪವುಂಟಾದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೃಗರಾಜಾ, ದೇವದಾರುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಪರಶಿವನಿಂದ ಆಜ್ಞಪ್ತನಾದ ನೀನು ಪರತಂತ್ರವೆಂಬುದು ಎಷ್ಟು ಕಠಿಣವಾದುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲೆಯಲ್ಲವೆ! ಹಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿವರ್ಯರಿಂದ ಈ ಸುರಧೇನುವಿನ ರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ನಿಯಮಿತನಾದ ನನ್ನಮೇಲೆ ಹೊತ್ತಿರುವ ಉತ್ತರವಾದಿತನವು ಎಷ್ಟು ಗುರುತರವಾದುದು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಅರಿಯಬಲ್ಲೆ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವೊದಗಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಾರದೆ, ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ನಾನು ಮಾತ್ರ ಮುನಿಗಳ ಎದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿ? ಮೃಗರಾಜಾ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಸೆಗೊಳಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಯಶಃಕಾಯವನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸದಂತೆ ಕರುಣೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೋ! ಅತಿ ತುಚ್ಛವಾದ ಈ ಭೌತಿಕ ದೇಹವನ್ನುಳಿಸಿ, ಯಶಃಕಾಯವನ್ನು ಕೊಂದೆಯಾದರೆ, ಹಾಗೆ ಜೀವಿಸುವ ನಾನು ಜೀವನ್ಮೃತನಂತೆಯೇ ಇರುವೆನಲ್ಲವೆ! ಮೃಗಾಧಿಪ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇನ್ನೇನು ಹೇಳಲಿದೆ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಪರಸ್ಪರ ಮೈತ್ರಿಯುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಅದು ಈ ವನಾಂತರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಿತು. ನನ್ನ ದಿವ್ಯಸಖನಾದ ನೀನು, ನನ್ನ ಈ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಂಗಗೊಳಿಸಿ, ಭೂತನಾಥನ ಭೃತ್ಯನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿಕೊ!' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಸಿಂಹವು ಏನು ಮಾಡುವುದೋ ಎಂದು ಕಾತರಭಾವದಿಂದ ಅದರ ಮುಖವನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತನು.

ಸಿಂಹವು ರಾಜನ ಹೃದಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಿತು. ರಾಜನು ಸುರಭಿಯ ಪ್ರಾಣರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಡಲು, ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬುದು ಅದರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅರಿವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕಾದುದು ಅನಾವಶ್ಯಕವೆಂದು ತೋರಿತು. ಒಡನೆ- 'ರಾಜೇಂದ್ರಾ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದು ನುಡಿದು, ಹಸುವನ್ನು ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಜನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಆದರಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಗೊಂಡಿರಲು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮಂತ್ರಬದ್ಧವಾದಂತೆ ಸೆಟೆದು ನಿಂತಿದ್ದ ಆತನ ಕೈಗಳೂ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಒಡನೆ ರಾಜನು ಆನಂದಾಶ್ಚರ್ಯಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಕೈಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣಗಳನ್ನು ನೆಲದಮೇಲಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಮಾಂಸಪಿಂಡವೋ ಎಂಬಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಿಂಹದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತನು.

ಪರೋಪಕಾರ ಪರಾಯಣ ಧುರೀಣನಾದ ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು ಇನ್ನೇನು ಸಿಂಹವು ತನ್ನಮೇಲೆ ಹಾರಿ ಗೋಣುಮುರಿದು ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದೆಂದು, ಅದರ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುತ್ತಿರಲು, ಆತನಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾಗುವಂತೆ ವಿದ್ಯಾಧರರು ಆತನ ಶಿರಮುಡಿಯಮೇಲೆ ಕುಸುಮವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದರು. ರಾಜನು ಅದೇನೆಂದು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡುವವೇಳೆಗೆ—'ವತ್ಸ, ದಿಲೀಪರಾಜಾ ಏಳು ಏಳು' ಎಂಬ ಅಮೃತಸಮಾನವಾದ ವಚನವೊಂದು ಆತನ ಕಿವಿಗೆಬಿದ್ದಿತು. ಒಡನೆ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ನೋಡಲು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿಂಹವು ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿದ್ದು-ಮಾತೃಸದೃಶವಾದ ನಂದಿನೀಧೇನುವು ನಿಂತುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಜನಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಪುಳಕಗಳೆದ್ದು ಆನಂದಬಾಷ್ಪಗಳುದುರಿದುವು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಘಟಿಸಿದ ಈ ಸನ್ನಿವೇಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಆನಂದಾಶ್ಚರ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ನಂದಿನಿಯು-'ಮಗು ದಿಲೀಪ ನಿನ್ನ ಅಂತರ್ಯ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲೆಳಸಿ ನಾನೇ ಈ ಮಾಯಾ ಸಿಂಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದೆನಲ್ಲದೆ, ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಕರು

ಯಿಂದ - ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳೇಕೆ ಯಮನು ಸಹ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿನೋಡಲರಿಯನು. ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರ, ನೀನು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ದಯ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಗುರುಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದೆ. ನಿನ್ನ ಗುರು ಭಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಈ ಸದ್ಗುಣಗಳು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿವೆ. ನಿನ್ನಂತಹ ಸತ್ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದ ನಿನ್ನ ವಂಶದ ಪೂರ್ವಜರು ಧನ್ಯರಾದರು. ರಾಜೋತ್ತಮಾ, ಕೇಳು ಕೇಳು, ನಿನಗೆ ಏನಪೇಕ್ಷೆಯೋ ಆ ವರವನ್ನು ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಕೇಳು! ನಿನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೇನೋ ಅದನ್ನು ನಿಶ್ಶಂಕೆಯಿಂದ ಕೇಳು, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೊಡುವೆನು.'

ಕರ್ಣಗಳಿಗೆ ಪರಮ ಆಪ್ಯಾಯಕವಾಗಿದ್ದ ನಂದಿನೀ ಧೇನುವಿನ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಲಾಲಿಸಿ, ದಿಲೀಪರಾಜನು—'ತಾಯಿ! ನನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದ ಇಷ್ಟು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಧನ್ಯನನ್ನಾಗಿಸಿದ ನಿನಗೆ ನಾನು ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯಿಂದ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದರೂ ಕಡಮೆಯೇ ಇದೆ. ಮಾತೃಸದೃಶಳಾದ ನಿನ್ನ ಮತ್ತು ವಸಿಷ್ಠಮಹಾಮುನೀಶ್ವರರ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ಇಂದಿನ ದಿನವೇ ನನ್ನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸುದಿನವು. ಇಂದೇ, ನಾನು ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದುದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು. ಗುರುಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಇಂದಿನ ಈ ಸುಯೋಗದಿಂದ ನನ್ನ ಪಿತೃಪಿತಾಮಹಾದಿ ಪೂರ್ವಜರೆಲ್ಲರೂ ಸದ್ಗತಿಗೆ ಸಂದರು. ನನ್ನ ಸಕಲಾಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಸಾದಿಸಲು ಮುಕ್ತಹಸ್ತದಿಂದ ಸಿದ್ಧಳಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಕಾಮಧೇನುವೇ ನನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಸಕಲಾಭೀಷ್ಟಗಳೂ ಪೂರ್ಣವಾದುವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದೇನೆ - ಮಾತೇ ಆದರೆ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೊಂದುಂಟು. ಇಷ್ಟುಕಾಲವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂತಾನೋದಯವಾಗಲಿಲ್ಲವಾಗಿ, ನನ್ನಲ್ಲೇ ವಂಶಚ್ಛೇದವಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಶಂಕೆಗೊಂಡು ವಿಶೇಷ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿದ್ದೆ. ಇಂದು ನಿನ್ನ ಪರಮಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಆ ಶಂಕೆ ನಿವಾರಣೆಯಾಯಿತು. ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ತನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಯಮಾಡಿ ಧರಣಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಶಕ್ತನಾಗುವಂತಹ, ಧೀರನೂ, ವಂಶಕರ್ತನೂ ವಿಶೇಷ ಯಶೋವಂತನೂ ಆದ ಒಬ್ಬ ಮಗನು ನನಗೆ ನನ್ನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸುವಂತೆ ವರಪ್ರದಾನಮಾಡು. ತಾಯೇ, ನನಗೆ ಮತ್ತಿ

ನ್ನಾವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಪುನಃ ಪೊಡಮಟ್ಟು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತನು.

ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧಕವಾದ ದಿಲೀಪರಾಜನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು, ಆ ಕಾಮಧೇನು ಪುತ್ರಿಗೆ ಸಮಂಜಸವಾದುದೆಂದು ತೋರಿತು. ಆತನ ಆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ, ಆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ತಾನು ಸಲ್ಲಿಸಿಕೊಡುವುದೂ ಗುರುವರ್ಯರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದುವೇ ಎಂಬುದೂ ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಒಡನೆ ಪರಮ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ತನ್ನ ಭಕ್ತೋತ್ತಮನಾದ ಆತನಿಗೆ ಮೇಲನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿ-ಒಂದು ಪತ್ರಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಮೃತೋಪಮವಾದ ತನ್ನ ಕ್ಷೀರವನ್ನು ಕರೆದು-'ರಾಜೋತ್ತಮಾ ಇದನ್ನು ಸೇವಿಸು ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು' ಎಂದು ನುಡಿಯಿತು. ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜನು -'ಮಾತೆಯೇ ಧನ್ಯನಾದೆ. ನಿನ್ನ ಈ ಅಮೃತ ರಸವು, ಗುರುವಸಿಷ್ಠರ ಹೋಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ, ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಮಗುವಾದ ಎಳೆಗರುವಿಗೂ ಮೀಸಲಾಗಿರತಕ್ಕುದಲ್ಲವೆ. ಇಂತಹ ಪವಿತ್ರವಾದ ಈ ಕ್ಷೀರವನ್ನು -ಮುನಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿಗೆ ಷಷ್ಠಾಂಶವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ, ಇದನ್ನು ನಾನು ಗುರುಗಳ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ನುಡಿದು, ಆ ಕ್ಷೀರಪೂರ್ಣವಾದ ಪತ್ರಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಚಿರಕಾಲದಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದ ವರವು ಲಬ್ಧವಾಯಿತೆಂದು ತನ್ನ ಗುರುವರ್ಯರನ್ನು ಮರೆಯದೆ, ಅವರ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಆ ಕ್ಷೀರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆನೆಂದು ನುಡಿದ ಆತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಸುರಭಿಯು ಆತನ ಗುರುಭಕ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಪರಮಸಂತೋಷಗೊಂಡಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗುತ್ತಿರಲು, ಆ ಗುಹಾಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹೊರಟು ಇಬ್ಬರೂ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ನಡೆದು ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರಿದರು.

ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗಿನಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಆತನ ಮುಖಭಾವಕ್ಕೂ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಆತನ ಮುಖಭಾವವಿದ್ದ ರೀತಿಗೂ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನೂ, ಆ ವ್ಯತ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳು ಗ್ರಹಿಸದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಹಸನ್ಮುಖವು, ಆತನಿಗೆ

ನಂದಿನೀ ಧೇನುವಿನ ಪ್ರಸಾದವು ಲಭ್ಯವಾಯಿತೆಂಬುವುದನ್ನು ನಿಸ್ಸಂಶಯ ವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಆದರೂ ರಾಜನು, ತನ್ನ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳನ್ನನು ಸರಿಸಿ, ಅವರ ಬಳಿಗೆಬಂದು, ವಿನೀತಭಾವದಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತು—'ಗುರುವರ್ಯ್ಯ, ತಮ್ಮ ಪಾದಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಈ ದಿನ ಸುರಭಿಯು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಸನ್ನಳಾದಳು. ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆ. ನನ್ನ ವಂಶವು ಪಾವನವಾಯಿತು' ಎಂದು ಪುನಃ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ತನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ನೋಟ ವಾಕ್ಕು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಮಹರ್ಷಿ ವಸಿಷ್ಠರು ಆ ರಾಜನ ಸುಗುಣ ಸಂಪದಕ್ಕೆ ಪರಮಾನಂದಗೊಂಡು-'ವತ್ಸಾ ದಿಲೀಪನರೇಂದ್ರ ನಿನ್ನ ಈ ಸೌಜನ್ಯವೂ ಗುರುಭಕ್ತಿಯೂ ನನಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿವೆ. ಈ ನಿನ್ನ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷ ಭಕ್ತಿಯ ಫಲವಾಗಿಯೇ ನೀನು, ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡೆ, ನಿನ್ನಂತಹ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದ ನಿನ್ನ ಪೂರ್ವಜರು ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿದೆ? ರಾಜೇಂದ್ರ, ಇನ್ನು ನಾಳೆಯ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ವ್ರತಸಾಂಗವಾದ ಪಾರಣೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ನೀನು ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯೊಂದಿಗೆ ನಿನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡು, ನಿನಗೆ ಸಕಲ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳೂ ಲಭ್ಯವಾಗಲಿ' ಎಂದು ನುಡಿದು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು.

ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು ಸಂತುಷ್ಟಾಂತರಂಗನಾಗಿ ಆ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲೇ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಳೆದು, ಮಾರನೆಯ ಪ್ರಾತಃಕಾಲವಾಗಲು, ಸ್ನಾನಸಂಧ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಗುರುವರ್ಯರನ್ನು ಕಂಡು ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯೊಂದಿಗೆ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ವಿನೀತಭಾವದ ಆ ರಾಜದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ವಸಿಷ್ಠರು ಪರಮ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು—'ರಾಜೇಂದ್ರಾ, ನಿನ್ನೆಯವರೆಗೆ ವ್ರತನಿಯಮಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಬಹು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಿರುವಿರಿ. ಈ ದಿನ ನಿಮ್ಮ ವ್ರತದ ಪಾರಣೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ತರುವಾಯ, ನಿಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಸೇರಿರಿ' ಎಂದು ನುಡಿದರು. ರಾಜನು- 'ಮಹ

ದಾಜ್ಞೆ' ಎಂದು, ಆ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದವರೆಗೂ ಆ ವ್ರತಸಮಾಪ್ತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೆರವೇರಿಸಿ, ತರುವಾಯ ಇನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಬಹುದೆಂದು ತೋರಲು, ಪುನಃ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮದೊಳಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಹೋಮವಹ್ನಿಗೂ, ಗುರುವರ್ಯರಿಗೂ, ಆ ಮಹರ್ಷಿಭಾರ್ಯೆಯಾದ ಅರುಂಧತೀದೇವಿಗೂ, ಮಾತೃಸದೃಶವಾದ ಕಾಮಧೇನುಸುತೆ ನಂದಿನೀಧೇನುವಿಗೂ, ಅದರ ಕರುವಿಗೂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ರಥಾರೂಢನಾಗಿ ಹೊರಟನು.

ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದಾಗ್ಗೆ ದುಗುಡತರ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯಿಂದ, ಬಂದ ಆತನಿಗೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಾರವಾಗಿದ್ದ ದೃಶ್ಯಗಳೆಷ್ಟೋ ಕಣ್ಣಿಗೇ ಬೀಳದೆ ಇದ್ದುವು. ಈಗಲಾದರೆ, ನಂದಿನೀ ಧೇನುವಿನ ಕೃಪಾಪಾತ್ರನಾಗಿ ವರದಾನವನ್ನು ಪಡೆದೂ, ಮಹರ್ಷಿ ವಸಿಷ್ಠರ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿಯೂ ಬಂದುದರಿಂದ ಉತ್ಸಾಹಸಂಪನ್ನವಾಗಿದ್ದ ಆತನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸೌಖ್ಯವೇ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ನೋಡಿದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಆನಂದದಾಯಕವಾಗಿಯೇ ತೋರುತ್ತ ಬಂದುವು. ಹೀಗೆ ಇನವಂಶಭೂಷಣನಾದ ದಿಲೀಪಮಹಾರಾಜನು, ರಾಜಾಧಿರಾಜರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿದ್ದರೂ ಗುರುಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ವಿಧೇಯನಾಗಿ ವಿನಯಾನ್ವಿತನಾಗಿದ್ದುದರ ಫಲವಾಗಿ ತನ್ನ ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ವರದಾನವನ್ನು ಪಡೆದು, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದನು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೫ 'ಪುತ್ರೋತ್ಸವ'

ತಮ್ಮ ಮನೋರಥವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ನಗರಾಭಿಮುಖರಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದ ಆ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು, ವಿನೋದಕರಗಳಾದ ಹಲವು ನೋಟಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಬಹುದೂರದ ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ಕಳೆದು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟ

ಕಾಲ ತಮ್ಮ ರಾಜನನ್ನು ಕಾಣದಿದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸಿದ್ದ ರಾಜಭಕ್ತಿಯುತರಾದ ಆ ಪುರನಿವಾಸೀ ಪ್ರಜೆಗಳು, ತಮ್ಮ ಅರಸನು ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ವರಪಡೆದು ಬಂದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಬಹು ಸಂಭ್ರಮಗೊಂಡು ಗುಡಿ ತೋರಣ ಪತಾಕೆಗಳಿಂದ ನಗರವನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿ, ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ನೆರೆದು ಕಾದಿದ್ದರು. ಮಂತ್ರಿ ಸಾಮಂತರು ಬಿನ್ನವತ್ತಲೆಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿ, ಎದುರುಗೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮಹನೀಯ ರಾಜದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಪರಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು, ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ರಾಜಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಮಂತ್ರಿ ಸಾಮಂತರ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ತಮ್ಮನ್ನು ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಗೌರವಿಸಿ ಉಪಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸರ್ವರನ್ನೂ ಹಸನ್ಮುಖದಿಂದಲೂ, ಮೃದುಮಧುರ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣದಿಂದಲೂ ಆದರಿಸುತ್ತ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮಹಾರಾಣಿಯೊಂದಿಗೆ ಅರಮನೆಯ ಮಹಾಪ್ರಾಸಾದವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು.

ಆವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಪ್ರಮುಖ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಮಸ್ತ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳ ವರದಿಯನ್ನೂ ದೊರೆಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿದರು. ಪ್ರಭುವು ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಾಂಬರಿಸಿ, ಪರಮನಿಸ್ಪೃಹತೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಕೆಲಸಮಾಡಿದ ಆ ಅಧಿಕಾರಿವರ್ಗವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಪುನಃ ತಾನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದನು. ಧರ್ಮಪರನೂ ಗುರುಸೇವಾಸಕ್ತನೂ ಆದ ಆ ರಾಜೇಂದ್ರನ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಕಲ ಬಗೆಯ ಈತಿಬಾಧೆಗಳೂ ತೊಲಗಿ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಕಲ ಅಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು.

ವಸಿಷ್ಠಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸುರಭಿ ನಂದಿನಿಯಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕ್ಷೀರವನ್ನು ಗುರ್ವಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸೇವಿಸಿದ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯು ಗರ್ಭಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದಳು. ತನ್ನ ರಾಣಿಯು ಗರ್ಭಧಾರಣೆಮಾಡಿದಳೆಂದೂ, ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಚಿಹ್ನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆಯೆಂದೂ, ದಿಲೀಪನರೇಂದ್ರನು ಆಕೆಯ ಸಖಿಯರಿಂದ ಕೇಳಿ, ಪರಮಸಂಭ್ರಮಗೊಂಡನು. ಅಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಬಾಳ್ವೆಯು

ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದುಕೊಂಡನು. ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ಸುರಧೇನುವೂ ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ, ಅತ್ಯಂತ ಸಮಾಧಾನ ಗೊಂಡನು. ಇನ್ನು ತನ್ನ ಪಿತೃಗಳು ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಕಾರಣವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಧೈರ್ಯವು ಆತನಿಗುಂಟಾಯಿತು. ಈವರೆಗೆ ಕೇವಲ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾ ಕಾರ್ಯವನ್ನು, ಮುಂದೆ ಪರಮೋತ್ಸಾಹಯುಕ್ತನಾಗಿ ನಡೆಯಿಸತೊಡಗಿದನು.

ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಚಿಹ್ನೆಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರವಾಗ ತೊಡಗಿದುವು. ತನುವು ಕೃಶವಾಯಿತು, ನಡಿಗೆಯು ಮಂದವಾಯಿತು. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಬಳಲಿಕೆ ತೋರಸಾಗಿತು. ಆಹಾರವು ರುಚಿಸ ದಾಯಿತು. ಗರ್ಭವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಬಯಕೆಗಳೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಉಂಟಾಗತೊಡಗಿದುವು. ರಾಣಿಯು ಮಹಾ ಗಾಂಭೀರ್ಯಶಾಲಿನಿಯಾದುದರಿಂದ, ತನಗೆ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪತಿಯಾದ ತನ್ನೆದುರಿಗೆ ಹೇಳಲಾರಳೆಂದು ತಿಳಿದು, ರಾಜನು ಆಕೆಯ ಪ್ರಾಣಸಖಿಯರಿಂದ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಕೆಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ಪದಾರ್ಥವು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವಾಯಿತೆಂದರೆ, ಅದನ್ನು ಮಹತ್ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲಾದರೂ ದೊರಕಿಸಿ ಒಡನೆ ಆಕೆಗೆ ಒದಗಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಇಚ್ಛಾಪೂರ್ತಿಮಾಡುವನು. ಹೀಗೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಗರ್ಭವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಆ ಮಗಧ ರಾಜಪುತ್ರಿಯು, ಪುಷ್ಪಪತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉದುರಿಹೋದ ತರುವಾಯ ಪುಷ್ಪಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಹೀಚುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದ ಲತೆಯಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿದಳು. ಐದಾರು ತಿಂಗಳುಗಳು ಕಳೆಯಲು, ಉದರ ಪ್ರದೇಶವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಗರ್ಭವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವಂತಾಯಿತು, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಪುಂಸವನಾದಿ ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಜನು, ಆಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನಗಿದ್ದ ಅನುರಾಗಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯೂ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಹರ್ಷ ಔದಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೂ, ನಿಜಭುಜಾರ್ಜಿತವಾದ ತನ್ನ ವಿಪುಲ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಯುಕ್ತವೆನ್ನಿಸುವಂತೆಯೂ ವಿಶೇಷ ವೈಭವದಿಂದ ನಡೆಯಿಸಿದನು. ಆತನ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಮುಂತಾದ ಉತ್ತಮ ವರ್ಣಸ್ಥರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ - ದೀನಾನಾಥವಿಷ

ನ್ನರೂ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅನ್ನವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು, ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರಮಹೊಂದಿ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಣಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬರಲು, ಗರ್ಭಭಾರದಿಂದ ಅಶಕ್ತಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಪತಿಭಕ್ತಿಪರಾಯಣಳಾದ ಆ ಸಾಧ್ವೀಮಣಿಯು ಒಡನೆ ಇದಿರೆದ್ದು ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಆತನ ಪೀಠವನ್ನು ಸವರಿಸಿಟ್ಟು, ಅದರಲ್ಲಿ ಆತನು ಕುಳಿತ ನಂತರ ಮಂದಹಾಸದಿಂದಲೂ, ಮೃದುಮಧುರ ಭಾಷಣದಿಂದಲೂ, ಆನಂದದಾಯಕವಾದ ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣದಿಂದಲೂ ಆತನನ್ನು ಉಪಚರಿಸಿ, ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸುವಳು. ಹೀಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಮೈತ್ರಿ - ಪ್ರೀತಿವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಆ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಭುವಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ದಿವಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಮಹದಾನಂದದಿಂದ ಕಾಲಯಾಪನೆಮಾಡಿದರು.

ಮಹಾರಾಣಿಯ ಗರ್ಭವು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಬೆಳೆಯಿತು. ತಮ್ಮ ರಾಜಪತ್ನಿಗೆ ಪ್ರಸವಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿದೆ- ಇನ್ನೇನು ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾಗುವುದು, ಎಂಬ ಆನಂದಮಯವಾರ್ತೆಯು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಪ್ರಜೆಗಳು ಪರಮೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆ ದಿನವನ್ನೇ ಎದುರುನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರಲು, ಮುಂದೊಂದು ಶುಭ ದಿನದ ಶುಭ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ, ಗ್ರಹಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಶಾಂತತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಒಂದು ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೆಯೇ, ಸುಖಪ್ರಸವವಾಗಿ, ಒಂದು ಪುರುಷ ಶಿಶು ಜನಿಸಿತು. ಇಂದ್ರ ಪತ್ನಿ ಶಚೀದೇವಿಯು ಜಯಂತನನ್ನು ಪಡೆದಂತೆಯೂ, ಪೂರ್ವದಿಗ್ವನಿತೆಯು ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನನ್ನು ಪಡೆದಂತೆಯೂ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯು ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಪಡೆದು ಬಾಣಂತಿಯಾಗಿ ಶೋಭಿಸಿದಳು. ಆ ಶುಭಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಂದವಾದ ಸುವಾಸಿತವಾದ ಮಾರುತವು ಬೀಸಿತು. ಯಜ್ಞಕುಂಡಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನು ಬಲಪಾರ್ಶ್ವವಾಗಿ ತನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು. ಸಕಲ ವಿಧ ಶುಭಲಕ್ಷಣಗಳೂ ತೋರಿದುವು. ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಹಾತ್ಮರ ಆಗಮನವು ಶುಭಪ್ರದವಾಗದಿದ್ದೀತೆ?

ಪ್ರಸವ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಮೊರದಲ್ಲಿ ಪವ

ಡಿಸಿದ್ದ ಆ ತೇಜಸ್ವೀ ಶಿಶುವಿನ ಕಾಂತಿಯು ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದ ದಿವ್ಯ ಜ್ಯೋತಿಗಳ ಕಾಂತಿಯನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿತು. ಪ್ರಸವದಿಂದುಂಟಾದ ಆಯಾಸವನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡು ಮಹಾರಾಣಿಯು ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತಳಾಗಿ ಮಲಗಿ ತನ್ನಾ ಮುದ್ದು ಕಂದನನ್ನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನೋಡುತ್ತ, ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚ ರಿಸಲಾಗದ - ಒಂದು ಬಗೆಯ ಅಲೌಕಿಕ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಿ - ತನ್ನಂತೆ ಸುಖಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಇತ್ತ ಪ್ರಸವ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸುಖಪ್ರಸವವಾಯಿತೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ರಾಜಸೇವಕರು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ತನ್ನ ವಂಶೋದ್ಧಾರಕವಾದ ಪುರುಷಸಂತಾನವಾಯಿತೆಂಬ - ಅಮೃತರಸದಂತೆ ಆನಂದಕರವಾದ ಆ ವಾರ್ತೆಯು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆಯೇ, ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸುರಿಯತೊಡಗಿದ ಆನಂದಬಾಷ್ಪಗಳನ್ನು ರಾಜನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಶಕ್ತನಾಗಿ, ತನಗೆ ಆ ಆನಂದಮಯವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಸಿದ ಆ ದೂತನಿಗೆ, ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ತನ್ನ ಶ್ವೇತಛತ್ರಿ ಮತ್ತು ಎರಡು ಚಾಮರಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಮತ್ತಾವ ಅಮೌಲ್ಯವಸ್ತುವಿನ ಗಣನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಮನಬಂದಂತೆ ಬಹುಮಾನ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಅಮಿತೌದಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದನು.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಗುರುವಸಿಷ್ಠರು ರಾಜಪ್ರಾಸಾದವನ್ನು ಕುರಿತು ಆಗಮಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯು ತಲುಪಲು, ರಾಜನು ಭಯಭಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೆದ್ದು ಅವರನ್ನು ಎದುರುಗೊಂಡು ಆದರಿಸಿ ಉಪಚರಿಸಿ ಉನ್ನತಾಸನದಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿ- 'ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಸುರಧೇನುವಿನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸತೀ ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯು, ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸಿರುವಳು' ಎಂಬ ಮಹೋತ್ಸಾಹಕರವಾದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಅವರು- 'ರಾಜೇಂದ್ರ ಈ ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲೇ ನಿನಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾಗುವುದೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದೇ ನಾವು ಬಂದೆವು' ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ಶ್ರೇಯೋವಂತನಾಗೆಂದು ಹರಸಿದರು. ತರುವಾಯ ರಾಜನು ಗುರುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಪುತ್ರನ ಮುಖಾವಲೋಕನ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ವಂದಿಮಾಗಧರು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಲು, ಪ್ರಸವಗ್ರಹಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಅಲ್ಲಿ, ಅರಳಿದ ಕಮಲದಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನೇತ್ರಗಳಿಂದ, ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ

ನಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಮುಖದಿಂದ ಹೃದಯಾಹ್ಲಾದಕ ನಾದ ತನ್ನ ಆ ಸುಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಕಂಡು ಪರಮ ಸಂತೋಷಗೊಂಡನು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೬ 'ಅಶ್ವಮೇಧ ಮಹಾಯಾಗ'

ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪುತ್ರಸಂತಾನವನ್ನು ಕೋರಿ ಪಟ್ಟ ರಾಜನ ಪರಿಶ್ರಮವು ಇಂದು ಸಾರ್ಥಕವಾದಂತಾಯಿತು. ವಸಿಷ್ಠಮಹರ್ಷಿಗಳು, ವಂಶದ ಪೂರ್ವಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಜಾತ ಕರ್ಮಾದಿ ಸಕಲ ಶುಭ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಪ್ರಸವ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ರಾಜಪತ್ನಿಗೆ ಹತ್ತು ರಾತ್ರಿಗಳು ಕಳೆಯಲು ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಶುಭಮಂಗಳಸ್ನಾನವಾಗಿ, ನಾಮಕರಣಮಹೋತ್ಸವಕ್ಕಾಗಿ ಸಕಲ ಸನ್ನಾಹಗಳೂ ಸಿದ್ಧವಾದುವು. ಮಹಾರಾಜನು, ಪರಮ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೂ ದೈವಜ್ಞರನ್ನೂ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರನ್ನೂ ಹಲವು ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಆದರಿಸಿ, ದಾನ ದಕ್ಷಿಣೆ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನಾದಿಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ತನ್ನ ಮಗುವಿಗೆ ದೀರ್ಘಾಯುರಾರೋಗ್ಯ ಭಾಗ್ಯಗಳು ಲಭ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದನು. ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ನಾಮಕರಣಸಂಬಂಧವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಾಂಗವಾಗಿ ನೆರವೇರಿ- ಅಂದಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸುವಾಸಿನೀಯರು, ಮಗುವನ್ನು ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿಟ್ಟು ಜೋಗುಳವನ್ನು ಪಾಡಿದರು. ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ, ಮಗುವಿಗೆ **ರಘು** ಎಂಬ ಮಂಗಳಕರವಾದ ನಾಮಧೇಯವು ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸಕಲರೂ ಸರ್ವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಆನಂದ ಶರಧಿಯಲ್ಲಿ ಓಲಾಡಿದರು.

ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು, ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ತನಗೆ ಲಭ್ಯವಾದ ಆ ಪುತ್ರರತ್ನವೇ ತನ್ನ ಸರ್ವ ಸೌಭಾಗ್ಯವೂ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ವಿಶೇಷ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ತನ್ನಾ ಮಗುವನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಅದರ ಬಾಲಲೀಲಾವಿನೋದಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅತ್ಯಾನಂದಗೊಳ್ಳುವನು

ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಕುಳಿತು ಮುದ್ದಿನ ಮೂಟೆಯೋ ಎಂಬಂತಿದ್ದ ಆ ಸುಕುಮಾರನ ವಿವಿಧ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನಂತಹ ಧನ್ಯನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದನು. ಮಗುವಿನ ಅಂಬೆಗಾಲು, ತಪ್ಪು ಹೆಜ್ಜೆಗಳು, ತೊದಲು ಮಾತುಗಳು, ಇವುಗಳು ಆ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಆನಂದವನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸುವುವು. ರಾಜನೂ, ಹರ್ಷಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಆ ಮಗುವಿನಂತೆಯೇ ಮುದ್ದು ಮುದ್ದು ಮಾತುಗಳಾಡುವನು. ಅದರ ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಡೆಯಿಸುವನು. ಹೀಗೆ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಶೈಶವಾವಸ್ಥೆಯು ಕಳೆದು ರಘುವಿಗೆ ಬಾಲ್ಯಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಬಾಲ್ಯದ ಹಲವು ವಿಧ ಆಟಪಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿ ಪ್ರಧಾನಿಗಳ ಸಮವಯಸ್ಸಿನ ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆದು ರಾಜಪುತ್ರನು ತನ್ನ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಾನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು.

ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಹೊಂದುತಿದ್ದ ಬಾಲಕನನ್ನು ಕಂಡು ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು, ಅವನಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಉಪನಯನ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಗುರುಕುಲವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ದಿವ್ಯ ರಾಜಕಳೆಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಘು ರಾಜಕುಮಾರನು, ಉಪನೀತನಾಗಿ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಒಪ್ಪುತ್ತ, ಗುರುಗಳಿಗೆ ವಿಧೇಯನಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲೀ ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಸಾಂಗವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಪರಮ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದ ಅಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳ ಪ್ರಯೋಗೋಪಸಂಹಾರಾದಿಗಳಲ್ಲೂ, ರಥ ಅಶ್ವಗಜಾದಿಗಳ ಏರಾಟ, ಅವುಗಳಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಮಾಡುವ ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯ ಇವುಗಳಲ್ಲೂ, ಕತ್ತಿ, ಈಟಿ, ಚಕ್ರ, ಗದೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಶತ್ರುವಿನೊಂದಿಗೆ ಹೋರಾಡುವುದರಲ್ಲೂ ಪ್ರವೀಣನೆನ್ನಿಸಿದನು. ಎಳೆಯದಾದ ಚಿಕ್ಕ ಕರುವು ಬಲಿತು ವೃಷಭತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆಯೂ, ಸಣ್ಣದಾದ ಆನೆಯ ಮರಿಯು ಬೆಳೆದು ಗಜರಾಜನೆನ್ನಿಸುವಂತೆಯೂ, ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದ ರಘುವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನನಾಗಿ ಪ್ರಾಯಸಮರ್ಥನಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು, ವಸಿಷ್ಠ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ಆ ಮಗನಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾಜವಂಶದ

ಲ್ಲೊಬ್ಬ ಅನುರೂಪಳಾದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ತಂದು ವಿಶೇಷ ವೈಭವದಿಂದ ವಿವಾಹಮಂಗಳ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಸುದಕ್ಷಿಣಾದೇವಿಯು, ಮನೆಗೆ ಮಂಗಳಸ್ವರೂಪಳಾಗಿಯೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಂತೆ ಭಾಗ್ಯದಾಯಕಳಾಗಿಯೂ ಬಂದ ತನ್ನ ಸೊಸೆಯನ್ನು ಬಹು ಪ್ರೇಮವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳಿಂದ ಆದರಿಸಿ, ತನ್ನ ಉದರ ಸಂಭೂತಳಾದ ಮಗಳೋ ಎಂಬಂತೆ ಪೋಷಿಸುತ್ತ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಾಲಯಾಪನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು, ಪುತ್ರನಾದ ರಘುವು ಪ್ರಾಯಸಮರ್ಥನೂ, ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಬುದ್ಧನೂ, ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲೂ ವ್ಯವಹಾರವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ದಕ್ಷನೂ ಆಗಿದ್ದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಇನ್ನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಆತನ ಭುಜಗಳಮೇಲೆ ಇರಿಸಲು ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಮಂತ್ರಿಸಾಮಂತರೂ, ರಾಜವಂಶದ ಹಿತಚಿಂತಕರಾದ ಗುರುವಸಿಷ್ಠರೇ ಮುಂತಾದ ವೃದ್ಧರೂ; ರಾಜನ ಆ ಸಲಹೆಯು ಸಾಧುವಾದುದೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರು. ಒಡನೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಶುಭಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ದಿಲೀಪನು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ರಘುರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಸಕಲ ಸಾಮಂತ ನರಪತಿಗಳೂ, ಮಂತ್ರಿಮುಖ್ಯರೂ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನರ್ಪಿಸಿ ರಾಜಕುಮಾರನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರು. ವಂದಿಮಾಗಧರು, ಆತನ ಶೌರ್ಯಸಾಹಸಾದಿಗಳನ್ನೂ, ವಿದ್ಯಾವಿನಯಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಹೊಗಳಿದರು. ರಾಜಪುತ್ರನು ದಿವ್ಯರಾಜತೇಜದಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಂಗತನಾದ ಸೂರ್ಯನೋ ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದನು.

ತನ್ನ ಮಗನು ಶೌರ್ಯಸಾಹಸ ಧೈರ್ಯವಿಕ್ರಮಾದಿಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ರಾಜನು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೇ, ತನ್ನ ಪಾರತ್ರಿಕಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದನು. ಯಜ್ಞವಿಧಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಮಾಡಲು, ವಸಿಷ್ಠರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಸರಯೂ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಭವ್ಯವಾದ ಮಂಟಪಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಮಂತ್ರಿಸಾಮಂತರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಸಕಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ರಘುರಾಜಕುಮಾರನು, ತಂದೆಯು ಪೂಜಿಸಿ ಭೂಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗೆಂದು ಬಿಟ್ಟ ಯಜ್ಞಾಶ್ವದ ಬೆಂಗಾವಲಿ

ಗಾಗಿ ಸೈನ್ಯ ಸಮೂಹವನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದನು. ಸೂರ್ಯವಂಶ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನ ಯಜ್ಞಾಶ್ವವು, ವೀರಾಗ್ರೇಸರನಾದ ರಘುಮಹಾಶಯನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆಯೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಯೇ ಶತ್ರುರಾಜರು ತಲ್ಲಣಿಸಿ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತರಾಗಿ ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ, ರಘುವು ಆ ಅಶ್ವರಾಜವನ್ನು ಯಾವ ಆತಂಕವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಭೂಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿಸಿ, ತನ್ನ ತಂದೆಯು ದೀಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ- ಶತ್ರುರಾಜರನ್ನು ಜಯಿಸಿ ತಂದ ಅಮೌಲ್ಯ ರತ್ನಬಾಂಡಾರವನ್ನೂ, ಅಗಣಿತ ಧನಕನಕಾದಿಗಳನ್ನೂ ರಾಸಿಹಾಕಿ ಯಜ್ಞದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆಂದು ಸಮರ್ಪಿಸಿದನು. ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಮಗನ ಸಾಹಸ ಸಂಪನ್ನತೆಯನ್ನೂ ವಿನಯಶೀಲತೆಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಪರಮ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಉಚಿತ ವಚನಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿದನು. ಮುಕ್ತಹಸ್ತನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಗೋದಾನಭೂದಾನ ಹಿರಣ್ಯದಾನಾದಿಷೋಡಶ ಮಹಾದಾನಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಭೂಸುರವೃಂದವನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದನು. ಅನ್ನದಾನವು ಸಕಲ ವರ್ಣಗಳವರಿಗೂ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿನಡೆದು ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯವೆಂಬ ಪದವು ಮರೆತೇ ಹೋಯಿತು. ದಿಲೀಪರಾಜೇಂದ್ರನು, ಹೀಗೆ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು, ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಂಡ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರು, ಸಕಲ ವಿಧಗಳಿಂದಲೂ, ದೇಶಕ್ಕೆ ಸುಭಿಕ್ಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮಾದಿ ಈತಿಬಾಧೆಗಳು, ದುರ್ವ್ಯಾಧಿಗಳು, ಕಳ್ಳಕಾಕರಭೀತಿ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷುದ್ರ ಕಿರುಕುಳಗಳು ಮುಂತಾದ ಯಾವ ತಾಪತ್ರಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜಾವರ್ಗವು ಪರಮ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ದಿಲೀಪ ರಾಜೇಂದ್ರನು, ಹೀಗೆ ಒಂದಲ್ಲ-ಎರಡಲ್ಲ, ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತಲ್ಲ. ತೊಂಬತೊಂಬತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಲೋಕದಲ್ಲೇ ಅದ್ವಿತೀಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇಹಧಾರಿಯಾಗಿ ದೃಗ್ಗೋಚರನಾಗುವ ಇಂದ್ರನೆಂದರೆ ದಿಲೀಪಮಹಾರಾಜನೇ ಎಂಬ